

POLSKI OWCZAREK NIZINNY
ROTUKOHTAISEN JALOSTUKSEN UUSI TAVOITEOHJELMA
voimassa 1.1.2024-31.12.2028

Hyväksytty rotua harrastavan yhdistyksen hallituksessa 15.5.2023

Hyväksytty rotua harrastava yhdistyksen yleiskokouksessa 19.8.2023

Hyväksytty rotujärjestön yleiskokouksessa x.x.xxxx

SKL:n jalostustieteellinen toimikunta hyväksynyt x.x.xxxx

Sisältö

1.YHTEENVETO	3
2.RODUN TAUSTA	4
3.JÄRJESTÖORGANISAATIO JA SEN HISTORIA	5
4. RODUN NYKYTILANNE	5
4.1 Populaation rakenne ja jalostuspohja	5
4.2 Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttööminaisuudet	9
4.2.1 Rotumääritelmän maininnat luonteesta ja käyttäytymisestä sekä rodun käyttötarkoituksesta	9
4.2.2 Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa	9
4.2.3 Käyttö- ja koeominaisuudet	13
4.2.4 Kotikäyttäminen ja lisääntyminen	15
4.2.5 Yhteenveto rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmakohdista sekä niiden korjaamisesta	15
4.3 Terveys ja lisääntyminen	15
4.3.1. PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet ja viat	15
4.3.2 Muut rodulla todetut merkittävät sairaudet ja viat	17
4.3.3 Yleisimmät kuolinsyyt	23
4.3.4 Lisääntyminen	24
4.3.5 Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet	24
4.3.6 Yhteenveto rodun keskeisimmistä ongelmista terveydessä ja lisääntymisessä	24
4.4 Ulkomuoto	24
5.YHTEENVETO AIEMMAN JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMAN TOTEUTUMISESTA	26
6. JALOSTUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS	27
6.1. Jalostuksen tavoitteet	27
6.2. Suositukset jalostuskoirille ja yhdistelmille	27
6.3 Rotujärjestön toimenpiteet	28
6.4 Uhat ja mahdollisuudet sekä varautuminen ongelmiin	29
6.5 Toimintasuunnitelma ja tavoiteohjelman seuranta	29
7. LÄHTEET	30
8. LIITTEET	31

1. YHTEENVETO

Polski owczarek nizinny, PON, on energinen karvapallo, humoristinen älykkö, vauhdikas agilitykoira, temperamenttinen tokoilija, näyttävä näyttelykoira ja rento lenkkikaveri. Owczarek on yhteinen nimitys paimenkoirille ja sitä käytetään useissa maissa mm. Puolassa, Tšekissä ja Venäjällä. Sana nizinny tarkoittaa alankomaata, ja polski owczarek nizinny voidaankin siis kääntää: Puolan alankopaimenkoira.

Tämän päivän PONin kantaisät olivat maanviljelijöiden käyttämiä työkoiria, tavallisia keskikokoisia koiria, joita käytettiin paimentamiseen ja vartiointiin Puolan vanhalla maaseudulla. Nykyään, olipa ihmisen asettama käyttötarkoitus rodulle mikä tahansa, PONEja tulee arvioida pitäen mielessä niiden perinteiset työominaisuudet.

Polski owczarek nizinny esi-isät tulivat paimentolaisheimojen kanssa Puolan alankomaille jo 1200-luvulla. PONia on alun perin käytetty paimenkoirana. Nykyajan PONin kanssa voi harrastaa esimerkiksi tokoa, agilitya tai pelastuskoiralajeja. Rodulla on myös pk-oikeudet ja ensimmäinen hyväksytty tulos palveluskoirakokeista on vuodelta 2010.

Polski owczarek nizinny on eloisa koira, jonka tulisi olla hermorakenteeltaan rauhallinen ja tasapainoinen. Se on valpas, aktiivinen, älykäs ja tarkkaavainen. Sillä on erinomainen muisti ja hyvät oppimisominaisuudet ja rotumääritelmän mukaan koira onkin helppo kouluttaa. PON on hieman varautunut vieraiden ihmisten suhteen, mutta samalla se on kuitenkin myös ympäristöstään kiinnostunut ja utelias.

PON on keskikokoinen, tiivis, vahva ja jäntevä koira, jolla on pitkä runsas turkki ja vapaat maatavoittavat liikkeet. Se on koira, joka psyykkisesti ja fyysisesti on sopiva käyttökoiraksi. Pää on sopusuhtainen, keskikokoinen. Otsassa, poskissa ja leuassa on runsas karvapeite, mikä saa pään näyttämään suuremmalta kuin se todellisuudessa on. Karvat peittävät silmät rodulle ominaisella tavalla. Sydämenmuotoiset korvat liikkuvat paljon ja paljastavat selvästi koiran mielialat. PON kantaa päätään sekä seistessään että liikkeessään lähes vaakasuorassa linjassa selkälinjan kanssa. Koira liikkuu rennosti ja sulavasti, pitkin askelin.

Häntä saattaa PONilla olla syntyessä minkä mittainen tahansa, töpö, lyhyt (puolipitkä) tai pitkä. Kaikki syntyjään lyhentyneet hännät ovat saman töpögeenin aiheuttamia. Iloinen PON, jolla on oikean mallinen lantio, kantaa useimmiten häntänsä kaartuneena selän päälle tai viistosti ylöspäin. Karvapeite on PONin tyypillisin tunnusmerkki ja pitkän, runsaan ja melko karheen karvan peittämä helppohoitoinen turkki antaa koirasta mieleenpainuvan ja kiinnostavan vaikutelman. Kaikki värit ja väriyhdistelmät hyväksytään. Yleisin väritys lienee kuitenkin valkoinen eri sävyisin tummin tai harmain merkein.

Polski owczarek nizinny rodunjalostuksen tavoitteena on terverakenteisen, hyväluonteisen ja mahdollisimman rodunomaisen PON-kannan ylläpitäminen ja kehittäminen. Tavoiteohjelman tarkoituksena on pyrkiä ennaltaehkäisemään sellaisten periytyvien vikojen tai sairauksien leviämistä rodun kantaan, jotka alentavat koiran elinkykyä tai aiheuttavat sen elämän laadun alenemisen. PEVISA-ohjelmaan eivät tässä mielessä sisälly rotumääritelmässä ja näyttely- ja koesäännöissä jo mainitut nollaavat viat, vaikka ne onkin todettu perinnöllisiksi (esim. urosten kivesviat, purentaviat jne.). Silti tiedon saaminen myös näistä on jalostuksen suunnittelulle erittäin tärkeää.

PON-kanta on syntynyt kapealta siitospohjalta kaikkialla maailmassa ja melkein kaikki PONit ovat sukua keskenään. Tämän vuoksi Suomessa toivotaan mahdollisimman alhaisen sukusiitoskertoimen käyttämistä koiranjalostuksessa. Pyrkimyksenä on käyttää eri yksilöitä mahdollisimman tasaisesti, niin, että mahdollisimman monet sukulinjat säilyisivät jalostuksessa.

Tällä hetkellä rotu on suhteellisen terve. Viimeisen kymmenen vuoden (tutkitut 2011–2020) aikana terveeksi luokiteltavaa A-B astetta on 58 % ja astetta C 24 % lonkkakuvaluista koirista. D-asteen lonkkavikaa esiintyy 18 %:lla tutkituista koirista.

Jalostukseen hyväksytään lonkkatulokset A-C.

Kilpirauhasen vajaatoimintaa on rodussa esiintynyt jonkin verran, ja sen vastustaminen onkin ollut yhdistyksen tavoiteohjelmassa jo vuodesta 1998 alkaen. PRA silmänsairaus havaittiin rodussa ensimmäisen kerran vuonna 2011.

Geenitesti sairauden PRA rcd4 toteamiseksi saatiin käyttöön keuhalla 2013.

Suomessa rodulla on oma yhdistys, Suomen PON kerho -Finska PON-klubben ry, jonka perustava kokous on pidetty 06.08.1990 Sipoossa. Kerhon 30-vuotisjuhlaa vietettiin koronarajoitusten jälkeen elokuussa 2022.

Alun 22 jäsenestä yhdistys on kasvanut pikkujuhlaa ja jäsenmääräksi on vakiintunut noin 100 jäsentä. Yhdistyksen jäsenmäärä kattaa arviolta n. 80 % rekisteröityjen polski owczarek nizinnyjen omistajista.

Tärkeimmät jalostussuositukset jalostukseen käytettävälle koiralle ovat lonkka- ja kyynärnivelkuvaus, selkätutkimus, silmätarkastus ja RCD4-geenitesti.

2. RODUN TAUSTA

Puolassa on kaksi paimenkoirarotua. Polski owczarek nizinny, PON, on pienempi ja tunnetumpi rodusta. Toinen rotu on polski owczarek podhalanski, ja näitä suuria ja voimakkaita koiria käytettiin puolustamaan karjaa villieläimiä ja kaksijalkaisia ryöväreitä vastaan, kun taas keskiuuria ja karvaisempia alkuaikojen PONEja käytettiin pitämään laumaa koossa, liikuttamaan sitä laitumilla ja ajamaan eksyneet eläimet takaisin laumaan.

Uskotaan, että PONin esi-isät, niin kuin monen muunkin runsaskarvaisten rotujen kankoirat, tulivat Puolan maaseudulle jo 1200-luvulla Keski-Aasiasta ja Tiibetistä, seuraten niitä paimentolaisheimoja, jotka sieltä muuttivat Eurooppaan. Luultavasti sen esi-isien joukossa on ollut sama tiibetiläinen koirarotu, jonka jälkeläinen on tiibetinterrieri, mutta sen mahdollisina esi-isinä mainitaan myös partacollien ja vanhaenglanninlammaskoiran esi-isä. Eri maissa nämä pitkäkarvaiset koirat ovat risteytyneet paikallisten koirien kanssa ja näin ovat syntyneet ne rodut, jotka olivat sopivimpia ihmisten tarpeisiin ja ilmastollisiin olosuhteisiin.

1500-luvulta lähtien eri teksteissä kerrotaan Puolassa olevista pitkäkarvaisista paimenkoirista, jotka olivat tyypiltään tasaisia ja joilla oli paljon käyttöarvoa. Tämän jälkeen "puolalainen alankomaiden paimenkoira" mainitaan useissa puolalaisissa ja ulkomaalaisissa lähteissä vuosien varrella, mutta vasta viime vuosisadan lopulla alettiin varsinaisesti kiinnostua rodun jalostuksesta ja kehittämisestä. Rodun perustaminen ja kehittyminen nivoutuu lampaiden kasvatukseen 1800-luvulla.

1900-luvun alussa lampaiden pito Puolassa väheni ratkaisevasti ja tämän myötä väheni myös paimenkoirien pito. Kaksi puolalaista kreivitärtä, sisarukset Wanda ja Roza Zoltowska, sekä prinsessa Maria J. Czetwertynska, joka oli myös Crocholskan kreivitär, ryhtyivät keräämään parhaita PON-yksilöitä kenneleihinsä varsinaista jalostusta varten.

Aikaisemmin rodussa oli 3 eri kokovariaatiota, mutta jalostus keskittyi nyt vain keskikokoisiin yksilöihin. Prinsessa Maria J. Czetwertynska, Crocholskan kreivitär, esitti kaksi ensimmäistä PONia kotieläinnäyttelyssä Varsovassa vuonna 1924. Sinne nämä koirat haettiin suoraan lammasfarmilta. Vuonna 1938 nousi ensimmäisen kerran esiin halu rekisteröidä koko maan eri PON-tyyppejä Puolan Kennelliitossa, mutta nämä suunnitelmat eivät sodan vuoksi olleet realistisia. Toisessa maailmansodassa ensimmäiset kennelit z Planty ja Milanowa tuhoutuivat, mutta eläinlääkäri-kirurgi tri Danuta Hryniewicz onnistui löytämään näiden tunnettujen kenneleiden koirien jälkeläisiä, ja hän jatkoi jo alkanutta jalostustyötä kennelnimellä Kordegarda, joka on vielä tänä päivänäkin hyvin tunnettu nimi PON-piireissä.

Toisen Maailmansodan jälkeen PIES-lehdessä nro 1/1950, esiteltiin uudelleen idea polski owczarek nizinny -rodun vakiinnuttamisesta, ja se johti ensimmäisen rekisteröidyn PON kennelin, Babia Wies om. E. Kusinowicz, ja toisen, Kordegarda om. Dr. Danuta Hryniewicz syntyyn. Ensimmäinen pentue kennel z Babiej Wsi 'hin syntyi 1948 ja seuraava Kordegardaan 1949. Tämä oli alku jonkinlaiselle hitaalle kehitykselle aina 1970-luvulle asti, jonka jälkeen näemmekin merkityksellisen kehityksen rodussa.

1950-luvulla FCI hyväksyi PONin uutena rotuna. Varsinaiset rotumääritelmät saatiin n. 10 vuotta myöhemmin. Puolan Kennelliiton hallituksen johtoporras kokoontui Poznaniin toukokuussa vuonna 1959 hyväksymään standardin, jonka oli valmistanut Maria Dubrowinowa. Tämä standardi lähetettiin FCI:hin ja se hyväksyttiin 5.8.1963 ja rekisteröitiin numerolla 251 (L.Smyczynski 1989). Uusittu versio rotumääritelmästä on vuodelta 1998.

Puolasta PON on levinnyt 1960-luvulla ensin Itä-Saksaan ja myöhemmin Länsi-Saksaan, Hollantiin, Belgiaan ja Ranskaan. Vuonna 1985 rotu tuotiin Englantiin. Pohjoismaista Tanska aloitti PONien kasvattamisen ensimmäisenä 1980-luvun alussa. Vuonna 1984 ensimmäiset PONit tuotiin Norjaan ja sieltä Ruotsiin. Vaikka rotu on levinnyt laajalle, Eurooppaan, Amerikkaan ja Australiaan, on se edelleen melko harvinainen kaikkialla maailmassa.

Suomeen ensimmäiset PONit tuotiin vuonna 1986 Tanskasta, sisarukset Sankt-Cardis Donald-D ja Sankt-Cardis Dida-D. Vuosina 1987–89 tuotiin Suomeen 3 PONia, joista kaksi entisestä Tšekkoslovakiasta ja yksi Puolasta. Myöhemmin on koiria tuotu Suomeen Puolasta, Ruotsista, Norjasta, Belgiasta, Ranskasta ja Hollannista. Ensimmäinen PON-pentue Suomessa syntyi heinäkuussa vuonna 1989 ja seuraavat vuonna 1991 (4 pentuetta). Yhteensä vuoden 2022 loppuun mennessä Suomeen oli rekisteröity noin 880 PONia. Vientejä Suomesta on ollut Puolaan, Australiaan, Ruotsiin, Eestiin, Belgiaan, Hollantiin, Saksaan, Islantiin, Yhdysvaltoihin ja Ranskaan. Suomen PON-kanta on hiljalleen noussut alun 7 yksilöstä nykyiseen n. 300 koiran kantaan.

3. JÄRJESTÖORGANISAATIO JA SEN HISTORIA

PERUSTAMISVUOSI JA REKISTERÖITYMINEN

Yhdistyksen perustava kokous pidettiin 26.08.1990 Sipoossa Linnanpellon kylässä. PON-koiria oli tuolloin Suomessa 17 kpl. Yhdistys sai nimekseen Suomen PON kerho -Finska PON-klubben ry. Yhdistys merkittiin yhdistysrekisteriin vuonna 1992. Yhdistyksessä toimi silloin hallituksen lisäksi useita eri toimikuntia: jalostustoimikunta, kilpailutoimikunta, näyttelytoimikunta, tiedotustoimikunta ja nettitoimikunta sekä pentuvälitys ja tuotemyynti.

JÄSENYYDET MUISSA YHDISTYKSISSÄ

Yhdistys on ollut Suomen Seurakoirayhdistys ry:n jäsenyhdistys vuodesta 1991 sekä Suomen Kennelliiton ja Uudenmaan kennelpiirin jäsen. Yhdistys on ollut Suomen Kennelliiton hyväksymä rotua harrastava yhdistys vuodesta 1995.

JÄSENMAÄRÄ

Perustamisvaiheessa yhdistykseen liittyi 22 jäsentä. Jäsenmäärä vuoden 2022 lopussa oli 107 jäsentä. Yhdistyksellä on käytössä ns. pentujäsenyys, jossa kasvattaja maksaa yhdistyksen jäseniksi yhdeksi vuodeksi kaikki pentueensa uudet omistajat, jotka vielä eivät ole yhdistyksen jäseniä. Pentujäsenmaksu on normaalia jäsenmaksua pienempi, siihen ei kuulu äänioikeutta ko. vuonna, mutta muut yhdistyksen suomat edut kuuluvat kaikki myös pentujäsenyyteen.

PENTUVÄLITYS

Pentuvälittäjät jakavat informaatiota rodusta sekä puhelimitse että sähköpostilla, lisäksi saatavilla on kirjallisia esitteitä rodusta. Pentuvälityksessä olevien pentueitten tiedot löytyvät myös kerhon kotisivuilta. Suomen PON-kerho -Finska PON-klubben välittää vain sellaisia PON-pentuja, joiden vanhemmat täyttävät yhdistyksen asettamat jalostussuositukset tai ovat saaneet jalostustoimikunnan puoltolauseen jalostukseen käytölle. Yhdistys edellyttää, että kasvattaja huolehtii pentujen tunnistusmerkinnästä ennen luovutusta, antaa pentujen mukaan kirjalliset ruokinta- ja hoito-ohjeet ja seuraa pentujen kehitystä ja tarvittaessa neuvoo ja opastaa omistajia heidän ongelmissaan.

JALOSTUSTOIMIKUNTA JA SEN KOKOONPANO

Yhdistyksen jalostustoimikunnan muodostaa 4–5 henkilöä, jotka vuosikokous valitsee kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Valittavien henkilöiden tulee olla sellaisia, jotka omaavat riittävän kokemuseräisen ja teoreettisen tiedon rodusta, ovat saaneet riittävän peruskoulutuksen perinnöllisyysasioissa ja omaavat diplomaattista asiantuntijataitoa ja objektiivisuutta. Jalostustoimikunnalla on oikeus tarvittaessa kutsua kesken toimikauden uusia jäseniä toimikuntaan.

Jalostustoimikunnan tehtävänä on tiedottaa ja neuvoa, kerätä ja hyödyntää tietoa, seurata rodun tilaa eri ominaisuuksissa sekä kartoittaa ja vastustaa perinnöllisiä sairauksia. Jalostustoimikunta laatii tavoite- ja toimintaohjelmia ja huolehtii yhteydenpidosta jalostustoimikunnan ja muiden rodun harrastajien, esimerkiksi ulkomaisten rodun yhdistysten, välillä. Jalostustoimikunta ohjaa ja neuvoo uusia kasvattajia ja uroksen omistajia. Jalostustoimikunta myös seuraa viranomaisten sekä Kennelliiton ja FCI:n (Fédération Cynologique Internationale) koiranjalostusta koskevia määräyksiä ja suosituksia ja tiedottaa niistä jäsenistölleen.

4. RODUN NYKYTILANNE

4.1 Populaation rakenne ja jalostuspohja

Vaikka rotu on levinnyt laajalle Eurooppaan, Amerikkaan ja Australiaan, on se edelleen melko harvinainen kaikkialla. Puolassa on nykyään muutamia tuhansia PONEja, mutta tarkkojen rekisteröintitietojen saaminen rodun kotimaasta on vaikeaa.

Suomessa viimeisen viiden vuoden aikana (2018–2022) on rekisteröity 107 koiraa. Yhteensä vuoden 2022 loppuun mennessä Suomeen oli rekisteröity noin 880 PON-koiraa.

Taulukosta 1 näkyy, että vuosittaiset rekisteröintimäärät viimeisen kymmenen vuoden aikana ovat olleet 5–26 yksilön välillä, ja tuonteja on ollut ainakin yksi vuosittain.

Vuosittilasto - rekisteröinnit	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013
Pennut (kotimaiset)	19	16	26	9	25	7	15	12	5	11
Tuonnit	3	1	2	3	3	3	5	3	3	2
Rekisteröinnit yht.	22	17	28	12	28	10	20	15	8	13
Pentueet	5	4	5	2	4	2	4	4	1	4
Pentuekoko	3,8	4,0	5,2	4,5	6,2	3,5	3,8	3,0	5,0	2,8
Kasvattajat	4	3	4	2	4	2	3	4	1	3
jalostukseen käytetyt eri urokset										
- kaikki	5	3	5	1	3	2	4	3	1	4
- kotimaiset	4	3	5	1	2	2	1	3		3
- tuonnit					1		1			1
- ulkomaiset	1	0	0	0	0	0	2	0	1	0
- keskimääräinen jalostuskäytön ikä	4 v 10 kk	4 v 11 kk	6 v 1 kk	3 v 1 kk	3 v 11 kk	9 v 3 kk	4 v	9 v 8 kk	3 v 11 kk	3 v 10 kk
jalostukseen käytetyt eri nartut										
- kaikki	5	4	5	2	4	2	4	4	1	4
- kotimaiset		3	2		2	1	3	4	1	1
- tuonnit	5	1	3	2	2	1	1			3
- keskimääräinen jalostuskäytön ikä	4 v 1 kk	4 v	4 v 4 kk	4 v 11 kk	5 v 8 kk	5 v 4 kk	4 v 6 kk	3 v 5 kk	3 v 10 kk	6 v 2 kk
Isot	8	7	9	3	7	4	8	7	2	8
Isoädit	9	6	9	3	7	4	8	6	2	7
Sukusiitosprosentti	1,32%	0,75%	2,74%	4,44%	3,54%	4,17%	2,97%	1,96%	5,27%	1,30%
Vuosittilasto - jalostuspohja										
	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013
Per vuosi										
- pentueet	5	4	5	2	4	2	4	4	1	4
- jalostukseen käytetyt eri urokset	5	3	5	1	3	2	4	3	1	4
- jalostukseen käytetyt eri nartut	5	4	5	2	4	2	4	4	1	4
- isot/emät	1,00	0,75	1,00	0,50	0,75	1,00	1,00	0,75	1,00	1,00
- tehollinen populaatio	7 (70%)	5 (62%)	7 (70%)	2 (50%)	5 (62%)	3 (75%)	5 (62%)	5 (62%)	1 (50%)	5 (62%)
- uroksista käytetty jalostukseen	0%	0%	0%	0%	15%	50%	14%	17%	33%	0%
- nartuista käytetty jalostukseen	10%	0%	0%	33%	25%	17%	23%	22%	0%	40%
Per sukupolvi (4 vuotta)										
- pentueet	16	15	13	12	14	11	13	14	14	17
- jalostukseen käytetyt eri urokset	10	10	11	9	11	9	12	11	11	12
- jalostukseen käytetyt eri nartut	12	11	10	8	11	9	12	14	12	14
- isot/emät	0,83	0,91	1,10	1,12	1,00	1,00	1,00	0,79	0,92	0,86
- tehollinen populaatio	15 (47%)	14 (47%)	14 (54%)	11 (46%)	15 (54%)	12 (55%)	16 (62%)	17 (61%)	16 (57%)	18 (53%)
- uroksista käytetty jalostukseen	0%	6%	11%	16%	19%	26%	18%	15%	12%	13%
- nartuista käytetty jalostukseen	8%	11%	15%	24%	22%	20%	23%	31%	31%	24%

Taulukko 1: JALOSTUSTILASTOT, VUOSIYHTEENVETO rekisteröinneistä ja jalostuspohjasta 10 vuoden ajalta. Tilastointiaika 2013–2022. Kaikkia tuontikoiria ei rekisteröidä Suomen Kennelliittoon, joten niiden osalta ei ole mahdollista saada täsmällistä tilastoa. (lähde: Koiranet)

Taulukon 1 perusteella voidaan laskea, että PONin keskimääräinen pentuekoko on ollut 10 vuoden ajalla 4 pentua per pentue. Pentuekoot rodussa ovat vaihdelleet 3–6 pennun välillä. Pentueita on vuosittain ollut keskimäärin 3,5 vaihtelun ollessa vähimmillään 1 pentuetta vuodessa ja enimmillään 5 pentuetta vuodessa. Pentuja teettäneiden kasvattajien määrä on vaihdellut vuosittain yhdestä neljään.

Koska PON on maailmanlaajuisesti muodostunut kapealta siitospohjalta ja melkein kaikki PONit ovat sukua keskenään, toivotaan Suomessa mahdollisimman alhaisen sukusiitoskertoimen käyttämistä koiranjalostuksessa. Yhä useammat kasvattajat ovat toteuttaneet yhdistelmiä, joitten sukusiitosprosentti on 0 (laskettuna 4–5 sukupolvella). Pyrkimyksenä on käyttää eri yksilöitä mahdollisimman tasaisesti, niin että mahdollisimman monet sukulinjat säilyisivät jalostuksessa.

Sukusiitoksessa pentueen vanhempina käytettävät koirat ovat keskenään sukua. Sukusiitoksena pidetään serkusten tai läheisempien sukulaisten yhdistämistä. Sukusiitos kasvattaa riskiä perinnöllisten sairauksien esilletuloon. Sukusiitosaste tai -prosentti on todennäköisyys sille, että satunnaisesti valittu geenipari sisältää geenistä kaksi samaa alleelia (versiota), jotka ovat molemmat peräisin samalta esivanhemmalta. Saman esivanhemman tietty alleeli on siis tullut koiralle sekä isän että emän kautta. Tällainen geenipari on homotsygoottinen ja identtinen. Ilman sukusiitosta suurin osa yksilöiden geenipareista on heterotsygoottisia, jolloin haitalliset, usein resessiiviset alleelit pysyvät vallitsevan, normaalin alleelin peittäminä.

Koko PON-rotu on kehitetty kymmenkunnasta yksilöstä, eli kaikkien tämän päivän yksilöitten sukutaulut päättyvät

noin parissa kymmenessä polvessa näihin koiriin. Näin ollen kaikki koirat ovat sukua keskenään ja jokaisen eri yksilön jalostuskäyttö olisi suotavaa mahdollisimman suuren geneettisen variaation säilyttämiseksi.

Suomessa polski owczarek nizinnyn jalostuspohjaa on yritetty laajentaa tuonneilla muista Euroopan maista.

Siitosmateriaalia rajaavat jonkin verran kerhon asettamat säädökset terveyttä koskien (TgA ja lonkkakuvaustulos), mutta nämä eivät kuitenkaan aseta ehdotonta rajoitetta. PRA-löydökset ovat tuoneet jalostukseen lisää haastetta.

Kielto yhdistää kaksi töpöhäntäistä koiraa keskenään rajaa myös suuren määrän mahdollisia yhdistelmiä pois käytöstä.

PON-kannan pieni koko ja lähisukulaisuus maailmanlaajuisesti asettaa suuren haasteen mahdollisimman suuren geneettisen variaation säilyttämiseksi. Keski-Euroopan maissa on PON-rodussa ns. matadorijalostus melko yleistä, ja muutama suosittu uros saattaa astua suuren osan jalostukseen käytettävistä nartuista muutaman vuoden aikana. Matadoriurokset saattavat myös olla hyvin läheistä sukua keskenään, joskus jopa veljeksiä. Näin syntyy suuri sukupolvi isiensä puolelta erittäin lähisukuisia koiria. Uuden jalostusmateriaalin tuominen Suomeen vaikeutuu, kun tarjolla on hyvin samansukuisia pentuja. Suomessa matadorijalostus ei ole yleistä PON-rodussa ja jalostustoimikunta seuraa koirien jälkeläismääriä sekä antaa jalostussuosituksia.

Suomessa pelkästään sukutaulun perusteella yhdistelmiä suunnitellessa on vielä mahdollista löytää yhdistelmiä, joissa sukusiitosprosentti jäisi riittävän alhaiseksi ja koirakohtaiset pentumääräsuositukset eivät ylittyisi. Kun huomioidaan myös koirien hännänpituudet, lonkkatulokset, TgA-tulokset ja oletetut PRA-kantajat sukutauluissa, valinnanvaraa ei ole enää juurikaan, ja edellä mainittujen lisäksi huomiota pitää myös kiinnittää koirien luonteisiin ja rakenteisiin. Tällöin joidenkin asioiden kohdalla on tehtävä kompromisseja.

Tilastointiaikana (2012–2022) on Suomessa käytetty jalostukseen yhteensä 25 eri urosta (taulukko 2.: 15 eniten jalostukseen käytettyä urosta) sekä 24 eri narttua (taulukko 3.: 15 eniten jalostukseen käytettyä narttua).

Jalostusurokset											
	Uros	Syntymämaa	Syntymävuosi	Tilastointiaikana				Toisessa polvessa		Yhteensä	
				Pentueita	Pentuja	%-osuus	kumulat.%	Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja
1	DRAQUE BIEN HONOR DE HURIN	Fi	2015	2	14	9,66 %	10 %	0	0	2	14
2	DUMBOSS DUMLE DUMBO	Fi	2017	2	12	8,28 %	18 %	0	0	2	12
3	DUMBOSS CHARMANT CÖKKÖ	Fi	2015	3	12	8,28 %	26 %	0	0	3	12
4	BORGÅKERS REALSPIDER FROM MARS	Fi	2016	3	11	7,59 %	34 %	2	11	3	11
5	MARQUEE JIGALORUM	Fi	2005	2	9	6,21 %	40 %	4	17	3	16
6	FLINKBEIN MEZNY MIT	Fi	2012	2	9	6,21 %	46 %	0	0	2	9
7	MARQUEE X-FACTOR	Fi	2017	2	8	5,52 %	52 %	0	0	2	8
8	DUMBOSS ASTAR	Fi	2009	1	6	4,14 %	56 %	3	16	2	10
9	MARQUEE POOH-BAH	Fi	2009	2	6	4,14 %	60 %	2	2	2	6
10	DRAQUE BIEN BALBOA DE BONE	Fi	2010	1	5	3,45 %	63 %	5	19	2	11
11	DRAQUE BIEN BASU BEAU	Fi	2010	1	5	3,45 %	67 %	0	0	1	5
12	FLINKBEIN QUASI PARFAIT	Fi	2014	1	5	3,45 %	70 %	3	12	1	5
13	FRANEK CHLUBA Z POLSKI	PL	2010	1	5	3,45 %	74 %	1	5	1	5
14	MARQUEE MUMBO-JUMBO	Fi	2007	1	5	3,45 %	77 %	1	5	1	5
15	MARQUEE WHEELER-DEALER	Fi	2017	1	5	3,45 %	81 %	0	0	1	5

Taulukko 2. JALOSTUSTILASTOT, 15 eniten jalostukseen käytettyä urosta 2013–2022. (lähde: Koiranet)

Jalostusnartut											
	Narttu	Syntymämaa	Syntymävuosi	Tilastointiaikana				Toisessa polvessa		Yhteensä	
				Pentueita	Pentuja	%-osuus		Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja
1	FLINKBEIN KOCIMIĘTKA	Fi	2010	3	17	11,72 %		5	30	3	17
2	SPRYTNA DOBRANA PARA	PL	2011	3	14	9,66 %		4	13	3	14
3	LOVLIPON TWISTER	Sw	2014	3	14	9,66 %		3	18	3	14
4	FLINKBEIN TAJEMNICA TOBIE	Fi	2016	2	11	7,59 %		0	0	3	17
5	MARQUEE SNAP-HAPPY	Fi	2011	2	9	6,21 %		1	5	2	9
6	PONADTO BALBINNA	PL	2017	2	9	6,21 %		0	0	2	9
7	ESKA DOBRANA PARA	PL	2017	2	9	6,21 %		0	0	2	9
8	FLINKBEIN TENDENCJE DO PIEKNA	Fi	2016	1	8	5,52 %		0	0	1	8
9	FLINKBEIN MARZENIE	Fi	2012	1	6	4,14 %		0	0	1	6
10	DUMBOSS ELISABETTI	Fi	2019	1	6	4,14 %		0	0	1	6
11	RIPOSTA DLA FLINKBEIN KONTEKST	PL	2006	1	5	3,45 %		1	1	2	8
12	DUMBOSS BOSSANOVA	Fi	2013	1	5	3,45 %		3	12	1	5
13	MOJA-MIMOZA VAN HET GORALENHOF	Be	2013	2	5	3,45 %		1	5	2	5
14	BORGÅKERS QUANTO SPETTACOLOSA	Fi	2012	1	4	2,76 %		3	11	1	4
15	SURFINIA ASTARTE GOLD	PL	2019	1	4	2,76 %		0	0	1	4

Taulukko 3. JALOSTUSTILASTOT, 15 eniten jalostukseen käytettyä narttua 2013–2022 (lähde: Koiranet)

Taulukosta 1 voidaan myös nähdä, että jalostukseen on pyritty käyttämään mahdollisimman monia eri uroksia ja yritetty etsiä uusia yhdistelmiä, harvinaisempia linjoja ja vähemmän käytettyjä jalostuskoiria. Viimeisen viiden vuoden aikana jälkeläisiä on syntynyt 17 eri urokselle. Samoja narttu-uros yhdistelmiä ei juurikaan uusita PON-rodussa Suomessa. Tuonteja tehdään ajoittain mutta sukutaulultaan sopivien yksilöiden löytäminen ei ole helppoa näin harvalukuisessa rodussa. Lisäksi muut tekijät vaikuttavat siihen, onko koira soveltuva jalostuskäyttöön aikuisena (lonkat, purenta, muu terveydentila sekä luonne).

Taulukon 1 tehollinen populaatiokoko kuvaa jalostuspohjan laajuutta. Se on niiden yksilöiden lukumäärä, jotka siirtävät geenien alleleja seuraavaan sukupolveen. Tehollinen koko on yleensä aina pienempi kuin populaation kaikkien eläinten lukumäärä. Mitä pienempi tehollinen populaatio on, sitä nopeammin populaation keskimääräinen sukulaisuus ja sukusiitosaste kasvaa ja geenien erilaisia versioita häviää. Laskentakaavassa ei kuitenkaan pystytä ottamaan huomioon jalostuskoirien keskinäisiä sukulaisuuksia, joten luku on yliarvio. Tehollisen populaatiokoon kehittymissuunta on kuitenkin tärkeä.

Kirjallisuudessa esitetään, että populaatio on haavoittuvaisessa tilassa tehollisen koon ollessa alle 50. Kuitenkin lukumäärältään pienessä rodussa, kuten polski owczarek nizinny Suomessa, tehollisen populaation ihannekokoon on vaikea päästä. Koska jalostuspohjaa voi laajentaa tehokkaasti ainoastaan käyttämällä useita erilinjaisia koiria jalostukseen, on Suomessakin alettu kiinnittää enemmän huomiota jalostuskoirien valinnan perusteisiin. Kuitenkaan ihanteeseen rotu tuskin pääsee, sillä rodun kannan koko on melko stabiili eikä näkyvissä ole edelleenkaan suurta kasvua.

Yhteenveto tärkeimmistä rodun jalostuspohjaa kaventavista tekijöistä

Taulukon 2 perusteella 15 eniten käytettyjen urosten joukossa on yhteensä seitsemän isä – poika suhdetta. Toiseksi eniten käytetyn uroksen, Dumboss Dumle Dumbo isä on Dumboss Astar (sija 8).

Kolmanneksi eniten käytetty uros Dumboss Charmant Cöccö on viidenneksi eniten käytetyn uroksen, Marquee Jigalorum, poika. Tämän linjan 3 pentuetta ovat syntyneet 2020 ja 2021, joten niiden jatkokäytöstä ei vielä tiedetä.

Kuudenneksi eniten käytetty uros Flinkbein Mezny Mit on uroksen, Draque Bien Balboa de Bone (sija 10) poika.

Nartuissa sijalla 1. olevan Flinkbein Kocimietkan poika, Flinkbein Quasi Parfait on käytetyimpien urosten sijalla 12 ja sillä on 12 toisen polven jälkeläistä kahdella täyssisaruspohjallaan, Marquee X-Factor (sija 7), 2 pentuetta (2020 ja 2022) ja Marquee X-Marks The Spot, 1 pentue (2022).

Taulukon 3 perusteella 15 eniten käytetyn nartun joukossa on yhteensä 3 äiti - tytär suhdetta. Eniten käytetyn nartun, Flinkbein Kocimietka, tytär on Flinkbein Tajemnica Tobie (sija 4) sekä Flinkbein Tendencje Do Piekna (sija 8). Kolmanneksi eniten käytetyn nartun, Lovlipon Twister, tytär on Dumboss Elisabetti (sija 10).

”Suositus yksittäisen koiran elinikäiselle jälkeläismäärälle monimuotoisuuden turvaamiseksi on pienilukuisissa roduissa enintään 5 % laskettuna neljän vuoden rekisteröintimäärästä rodussa. Jos neljän vuoden aikana rodussa rekisteröidään yhteensä 1000 koiraa, ei yksittäisellä koiralla saisi olla useampaa kuin 20–50 jälkeläistä. Pienilukuisissa roduissa toisen polven jälkeläisiä koiralla saisi olla korkeintaan 10 % laskettuna neljän vuoden rekisteröinneistä. (Lähde: Katariina Mäki 2013, www.kennelliitto.fi).

PON:lle laskennallinen enimmäisjälkeläismäärä on max 1–2 pentuetta ja toisen polven jälkeläisien maksimimäärä on 16. Käytetyimissä uroksissa toisen polven suositeltavan jälkeläismäärän ylittävät urokset sijalla 5 ja 10 sekä nartuissa sijoilla 1 ja 3 olevat.

Käytetyimissä uroksissa ja nartuissa toisen polven jälkeläisiä omaavilla koirilla on siis useilla yhteiset sukutaulut. Toisen polven jälkeläisiä on tällä hetkellä useammalla uroksella ja nartulla yli suositellun, monimuotoisuutta tukevan laskennallisen enimmäismäärän. Myös uutta, iältään vielä nuorta sukupolvea on kasvamassa näistä sukulinjoista.

4.2 Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttöominaisuudet

4.2.1 Rotumääritelmän maininnat luonteesta ja käyttäytymisestä sekä rodun käyttötarkoituksesta

Rotumääritelmän mukaan PON on vilkas mutta maltillinen, valpas, ketterä, älykäs, tarkkaavainen ja hyvämuistinen. Kestää hyvin huonoja ilmasto-olosuhteita. Hylkääviä virheitä ovat vihaisuus, liiallinen arkuus sekä selvästi epänormaali käyttäytyminen.

4.2.2 Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa

Rotumääritelmän ja ”Kommentointi FCI Standardiin 251” mukaan PON on alun perin lammaspaimenena toiminut koirarotu. Paimennustyön ohella sen tehtäviin on kuulunut tilan vahtikoirana toimiminen. Lampaitten pidon vähentyessä, muuttui polski owczarek nizinnyn rooli monien vuosikymmenten ajaksi, yhä useammin vahtikoiraksi. Polski owczarek nizinnynä pidetään kotimaassaan Puolassa perinteisesti erittäin älykkäänä koirarotuna. Sen toisena erityislaatuksena ominaisuutena puolalaiset mainitsevat hyvän muistin. PON muistaa ihmiset ja oppimansa asiat pitkänkin ajan takaa, niin hyvässä kuin pahassa - opittuja huonoja tapoja voi siis olla vaikea karsia pois. PON oppii uusia asioita melko nopeasti ja keksii omia ratkaisuja tilanteisiin myös oma-aloitteisesti, esimerkiksi aukomaan erilaisia ovia.

Rodun harrastajat eri puolilla maailmaa pitävät PONia myös itsepäisenä koirana. Jos tämä itsepäisyys valjastetaan oikein ja koiralle annetaan tehtävä, johon se on motivoitunut, itsepäisyys muuttuukin hyvin arvostettavaksi ominaisuudeksi: sisuksi, sitkeydeksi ja peräänantamattomuudeksi.

Luonnetestit

Luonnetestissä on käynyt viimeisen kymmenen vuoden aikana 22 PON-koiraa. Ensimmäinen PON kävi luonnetestissä Suomessa vuonna 1994. Vuoden 2022 loppuun mennessä luonnetestattuja yksilöitä oli 62 kpl.

Luonnetesti on alun perin kehitetty selvittämään koiran koulutettavuutta ja soveltuvuutta työkoiraksi ja pääosa testatuista koirista edusti perinteisiä palveluskoirarotuja. Luonnetestissä arvioidaan 8 eri luonteen osa-aluetta tai luonteenpiirrettä sekä laukauspelottomuus. Kukin testattava osa-alue arvioidaan asteikolla +3 ... -3. Kullakin osa-alueella on tietty kerroin, jolla saatu arvosana kerrotaan ja saadaan koiran pisteet kyseisestä osa-alueesta. Hermorakenteella on suurin kerroin (35) ja se arvostellaan koko testissä nähdyn koiran käyttäytymisen perusteella. Nykypäivänä luonnetestissä käy kaiken rotuisia koiria. Koska eri rodut omaavat erilaisia luonteenpiirteitä, on niiden ihannetulos luonnetestissä myös erilainen.

Testattujen PONien tulokset antavat jonkin verran tietoa siitä, millainen hermorakenne ja luonne koirilla on.

Luonnetestissä käynneistä 62 koirasta 43 oli saavuttanut yli 75 pisteen tuloksen ja 19 saavuttanut alle 75 pisteen tuloksen. Yleisesti hylätyillä koirilla on ollut pieni toimintakyky; neljä koiraa on saanut negatiivisen arvosanan hermorakenteesta. Virallisesti PON ei kuitenkaan saa hyväksyttyä tai hylättyä tulosta testistä, koska se ei ole rodussa vaatimuksena valionarvoon.

Testattujen määrä on ollut vuosittain edelleen niin pieni, ettei luonnetestien perusteella voida asettaa vielä jalostuksellisia tavoitteita. Toki kasvattajat huomioivat luonnetestien tulokset ja mikäli esim. luokse päästävytydessä tai hermorakenteessa on todettu ongelmia, ei tällaisia yksilöitä käytetä jalostukseen. Luonnetestaus perustuu vapaaehtoisuuteen.

Luonnetestin osa-alueet PONEilla

Toimintakyky. Vuoden 2022 loppuun mennessä testatuista 62 PONista 55 kpl oli saanut arvosanan +1 kohtuullinen tai -1 pieni; vain yhdellä toimintakyky oli ollut hyvä (+2) ja 6 riittämätön (-2). Testattujen PONien toimintakyky on siis ollut kohtuullinen tai pieni.

Toimintakyky	3	2	1	-1	-2	-3
Kpl	0	1	25	30	6	0
%	0 %	3 %	40 %	48 %	9 %	0 %

Terävyys. Valtaosa testatuista on saanut terävyydestä arvosanan +1, pieni ilman jäljelle jäävää hyökkäyshalua. Toiseksi eniten on tullut arvosanaa +3, kohtuullinen ilman jäljelle jäävää hyökkäyshalua. Kaksi koiraa ei ole osannut sopeuttaa käytöstään uhan loppumiseen (-2 kohtuullinen jäljelle jäävin hyökkäyshaluin).

Terävyys	3	2	1	-1	-2	-3
Kpl	17	1	41	1	2	0
%	28 %	1 %	67 %	1 %	3 %	0 %

Puolustushalu. Valtaosa testatuista on saanut puolustushalusta arvosanan +1, pieni. 12 yksilöä on saanut arvosanan +3, kohtuullinen, hillitty ja vain yksi saanut arvosanan +2, suuri, hillitty. 13 yksilöä on saanut negatiivisen arvosanan -1, haluton.

Puolustushalu	3	2	1	-1	-2	-3
Kpl	12	1	35	13	0	0
%	20 %	2 %	57 %	21 %	0 %	0 %

Taisteluhalu. Muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta kaikkien testattujen PONien taisteluhalu on ollut joko pieni (-1) tai kohtuullinen (+2). Suurta taistelutahtoa (+3) on osoittanut neljä yksilöä, ja neljä koiraa on saanut arvosanan riittämätön (-2).

Taisteluhalu	3	2	1	-1	-2	-3
Kpl	4	28	0	26	4	0
%	7 %	44 %	0 %	42 %	7 %	0 %

Hermorakenne. Valtaosa testatuista on saanut hermorakenteesta arvosanan +1, hieman rauhaton. Viisi yksilöä on saanut arvosanan +2, tasapainoinen ja viisi yksilöä on saanut negatiivisen arvosanan -1, vähän hermostunut.

Hermorakenne	3	2	1	-1	-2	-3
Kpl	0	5	52	5	0	0
%	0 %	8 %	84 %	8 %	0 %	0 %

Temperamentti. Valtaosa on saanut arvosanan +2, kohtuullisen vilkas, ja kahdeksan yksilöä on saanut arvosanan +3, vilkas. Seitsemän yksilöä on todettu erittäin vilkkaaksi (+1) ja kaksi häiritsevän vilkkaaksi (-1) ja yksi välinpitämättömäksi (-1).

Temperamentti	3	2	1	-1	-2	-3
Kpl	8	44	7	3	0	0
%	13 %	71 %	11 %	5 %	0 %	0 %

Kovuus. PONit on saaneet luonnetestissä kovuudesta yleisimmin arvosanan +1, hieman pehmeä. Kuusi koiraa on todettu kohtuullisen kovaksi (+3), ja noin neljännes testatuista on todettu pehmeiksi (-2). Harrastusnäkökulmasta luoteiden soisi olevan joko hieman pehmeitä (+1) tai kohtuullisen kovia (+3).

Kovuus	3	2	1	-1	-2	-3
Kpl	6	0	41	0	15	0
%	9 %	0 %	67 %	0 %	24 %	0 %

Luokse päästävyys. Kaikki testatut PONit ovat saaneet luokse päästävyydestä positiivisen arvosanan, eli olleet luokse päästäviä. Valtaosa yksilöistä ollut joko hieman tai aavistuksen pidätyväisiä (+2 a, +2 b), ja 19 koiraa on todettu hyväntahtoisiksi, luokse päästäviksi ja avoimiksi (+3).

Luoksepäästävyys	3	2	1	-1	-2	-3
Kpl	19	43	0	0	0	0
%	30 %	70 %	0 %	0 %	0 %	0 %

Laukauspelottomuus. Testatuista kuusi eli n. 10 % on saanut negatiivisen arvosanan laukauksista, ja ne on arvioitu laukaualttiiksi eikä laukauseroiksi.

Laukauspelottomuus	positiivinen	negatiivinen	kokematon	ei merkintää
Kpl	50	6	5	1
%	80 %	10 %	8 %	2 %

Loppupisteet. Matalin pistemäärä on -27 p. ja korkein + 233 p.

Toimintakyky	-1 pieni tai +1 kohtuullinen
Terävyys	+1 pieni ilman jäljellejäävää hyökkäyshalua
Puolustushalu	+1 pieni
Taisteluhalu	-1 pieni. +2 kohtuullinen
Hermorakenne	+1 hieman rauhaton
Temperamentti	+2 kohtuullisen vilkas
Kovuus	+1 hieman pehmeä
Luoksepäästävyys	+2 luoksepäästävä, aavistuksen tai hieman pidättyväinen
Laukauspelottomuus	+++ varma

Taulukko 4: Pistehajonta ja keskimääräinen tulos rodulle luonnetesteissä (62 testatun yksilön perusteella, Lähde: Koiranet/Suomen PON-kerho ry:n jalostustoimikunta)

Toimintakyky	+1 (myös -1 ja +2)
Terävyys	+1 ja +3 (myös +2)
Puolustushalu	+1 ja +3
Taisteluhalu	+2 (myös +3)
Hermorakenne	+1 (myös +2 ja +3)
Temperamentti	+2 (myös +1 ja +3)
Kovuus	+1 (myös +3)
Luoksepäästävyys	+2 ja +3
Laukauspelottomuus	varma ja kokematon

Taulukko 5: Ihannetulos ja sallitut poikkeamat (Suomen PON-Kerhon Jalostustoimikunta)

Kun verrataan keskimääräisiä tuloksia Suomen PON-Kerhon jalostustoimikunnan asettamiseen ihannetuloksiin, voidaan todeta, että keskimääräisesti tulokset vastaavat asetettuja arvoja. Testatuilla koirilla on ollut pieni tai kohtuullinen toimintakyky. Terävyyden osalta tuloksista voitaneen päätellä, että testatut PONit eivät ole olleet erityisen aggressiivisia uhkaavastikaan käyttäytyviä ihmisiä kohtaan, ja pääosin lopettaneet oman vasteensa uhan poistuttua. Ainakaan testitilanteessa PONEilla ei ole ollut erityisen paljon puolustushalua. Taisteluhalu osalta keskimääräiset tulokset ovat olleet -1 pieni tai +2 kohtuullinen, ihannetuloksen ollessa tässä +2 (myös +3). Sekä puolustushalu että taisteluhalu ilmenemiseen tosin voi vaikuttaa pidättyväisyys vieraita ihmisiä kohtaan – PON saattaa leikkiä kotona innokkaammin kuin testitilanteessa.

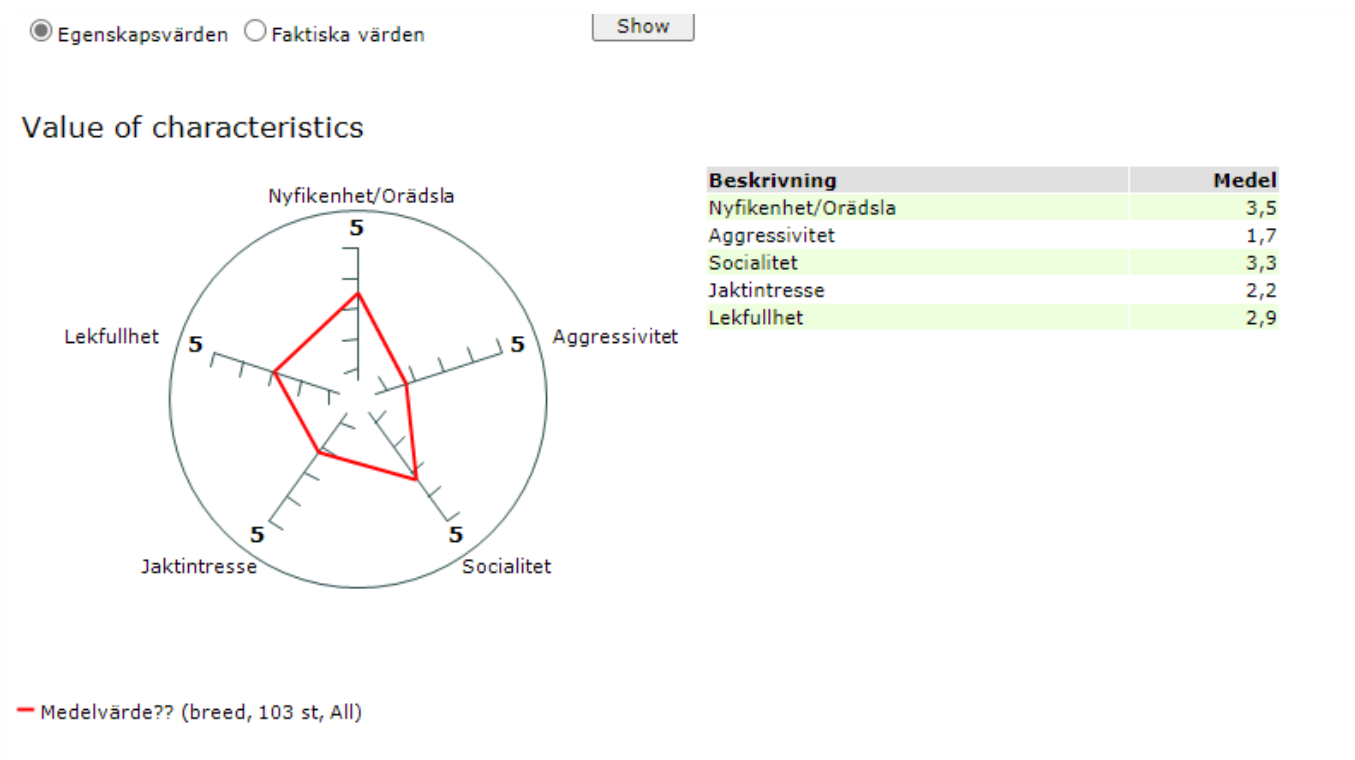
Hermorakenteen osalta testatut koirat ovat olleet kohtuullisen vilkkaita (+1, vastaa ihannetulosta), eivätkä siis hötkyile turhaan ympäristössä tapahtuvia asioita. Kovuuden osalta testatut koirat ovat olleet myös hieman pehmeitä (+1 hieman pehmeä, vastaa ihannetulosta), ja siksi hyvin koulutettavissa esimerkiksi eri lajeihin. Koirat suhtautuvat vieraisiin ihmisiin luokse päästävästi mutta aavistuksen pidättyväisesti, kuitenkin pitämättä vieraita ihmisiä uhkaavana; ja tilanteessa, jossa koira ei pääse pakoon, on puolustushalu vähäinen (+2, vastaa ihannetulosta). Isäntäkin koirat puolustavat luonnetestitilanteessa lähinnä nimellisesti. Keskimääräisesti koirat ovat laukausrakenteita, ja keskimääräinen loppupistemäärä testissä on +89 p. tai +119 p. riippuen toimintakyvyn arvosanasta.

Luonne rodun kotimaassa

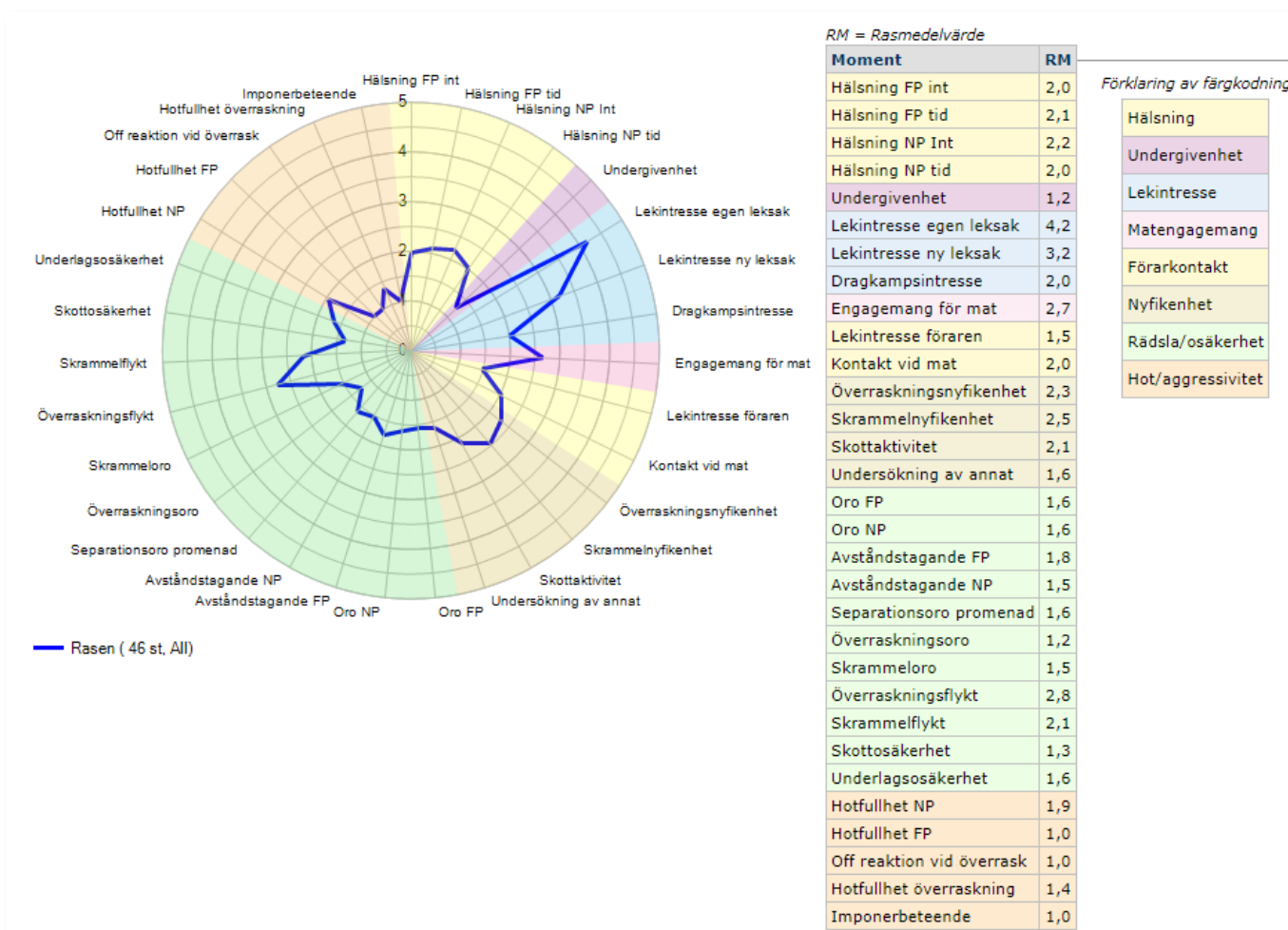
Rodun kotimaan Puolan koirien luonteista ei ole testeihin pohjautuvaa tietoa tai muuta vastaavaa tilastotietoa. Tänä päivänä Puolassakin on alettu harrastaa yhä enemmän koirien kanssa muutakin kuin näyttelyitä, pääsääntöisesti agilityä.

Luonne muissa maissa

Ainoa maa, jossa on Suomen lisäksi testattu PON-koirien luonteita säännöllisin menetelmin, on Ruotsi, jossa tehdään MH-luonnekuvauksia. Ruotsissa vuosina 2000–2022 syntyneistä PON-koirista (784 kpl) on 103 kpl käynyt MH-testissä (Kaavio 1) ja 46 on suorittanut BPH-testin (Beteende-och Personlighetsbeskrivning Hund, Kaavio 2, lähde: Svenska Kennelklubben). BPH-testi on yleistynyt, ja MH-luonnekuvauksia tehdään nykyisin enimmäkseen käyttökoirille. Suomessa näitä testejä ei ole tehty.

Kaavio 1: Ruotsissa vuosina 2000–2022 syntyneiden ja MH-testin suorittaneiden PON-koirien saama keskiarvotulos (Lähde: Svenska Kennelklubben)

Kaavio 2: BPH-testin (Beteende-och Personlighetsbeskrivning Hund) suorittaneiden 46:n PON-koiran keskiarvotulos (Lähde: Svenska Kennelklubben)

4.2.3 Käyttö- ja koeominaisuudet

Tämän päivän PONin kantaisät olivat siis maanviljelijöiden käyttämiä työkoiria, tavallisia keskikokoisia koiria, joita käytettiin paimentamiseen ja vartiointiin Puolan vanhalla maaseudulla. Nykyään, olipa niiden ihmisen asettama käyttötarkoitus mikä tahansa, PONEja tulee arvioida pitäen mielessä niiden perinteiset työominaisuudet.

PON voidaan kouluttaa moniin lajeihin ja tehtäviin: tottelevaisuuskokeisiin, agilityyn, pelastus- ja palveluskoiralajeihin sekä esimerkiksi terapiakoiraksi. Tavalliselle lemmikkikoiralle voi opettaa monia erilaisia temppuja koiran virikkeistaiseksi. PON rakastaa toimintaa ja puuhastelua yhdessä omien ihmistensä kanssa. Kun sillä on säännöllisesti jotakin aktiivista tekemistä, se on tyytyväinen koira: tarmokas ja vauhdikas ulkona, rauhallinen sisällä.

Useimmat PONit ovat erittäin ahneita ja niinpä ne ovat helposti motivoitavissa koulutukseen ruokapalkalla. Yksilöt, joilla on voimakkaampi taistelutahto, nauttivat rätti/patukkavetoleikeistä palkkana ja tämä voi jopa ohittaa arvostuksessa herkut. Yksilöt, joilla on saalisviettiä, ovat puolestaan yleensä parhaiten palkattavissa pallolla.

Koska PON on voimakastahtoinen koira mutta ulkoasultaan etenkin pentuna todella söötti ja "lelukoirainen", voi se kokemattomien omistajien käsissä yrittää viedä, tai jopa viedä, lauman johtajuuden, lähestulkoon huomaamatta. Näin ollen jo pentuna PONia tulee kouluttaa ja tapa kasvattaa määrätietoisesti ja selkeästi rajat asettaen, jotta siitä kasvaisi paikkansa laumassa tietävä ja hyvätapainen sekä hyvinvoiva aikuinen koira.

Syyskuussa 1999 myönnettiin polski owczarek nizinnylle ensimmäistä kertaa palveluskoiraoikeudet, uudelleen vuonna 2016. BH-kokeen eli käyttäytymiskokeen läpäisseitä PON-koiria on 27 kpl. Pelastuskoiralajeissa sekä haku- ja jälkikokeissa on kilpaillut muutama koira.

Koiranäyttelyissä arvostellut PONit käyttäytyvät pääsääntöisesti hyvin ja ovat käsiteltävissä. Joskus kokematon, nuori koira on saattanut olla hieman varautunut esim. hampaiden katselu ei onnistu, jonka vuoksi koira ei ole voitu arvostella (EVA). Viimeisen kymmenen vuoden aikana HYL tai EVA – arvosana on saatu pääasiassa muista syistä (mm. hammas tai liikkuminen) kuin koiran käsittelyyn liittyvistä seikoista.

Agilityssa kilpailee vuosittain 1–8 PON-koirakkoa. SM-tasolla on kilpaillut muutama yksilö. Harrastustasolla agility on suosittua PON-omistajien keskuudessa, mutta kaikki koirat eivät osallistu kilpailuihin eivätkä siten näy virallisissa tulostilastoissa. Rodussa on myös neljä agilityvaliota sekä yksi tottelevaisuusvalio.

	2022	2021	2020	2019	2018
Pikkumini-1 -					
Pikkumini-2					
Pikkumini-2 -					
Pikkumini-3					
Pikkumini-3 -					
Pikkumaksi-1	52 tulosta	17 tulosta	19 tulosta	5 tulosta	
Pikkumaksi-1 -	73 tulosta	40 tulosta	16 tulosta	12 tulosta	
Pikkumaksi-2		5 tulosta	14 tulosta	4 tulosta	
Pikkumaksi-2 -		3 tulosta	11 tulosta	5 tulosta	
Pikkumaksi-3	66 tulosta	35 tulosta	7 tulosta		
Pikkumaksi-3 -	33 tulosta	20 tulosta	8 tulosta		
Yhteensä	239 tulosta	133 tulosta	92 tulosta	72 tulosta	27 tulosta

Taulukko 6. Agilitytulosten tulos- ja luokakohtainen jakauma sekä tulosten yhteislukumäärät vuosina 2018–2022. (lähde: Koiranet)

Tottelevaisuuskokeissa on viimeisten 10 vuoden aikana tehty vuosittain 2–42 tulosta. Erikoisvoittajaluokkaan on osallistunut kaksi koirakkoa.

EVL										
	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013
EVL1					1 tulosta					
EVL2			1 tulosta		4 tulosta	4 tulosta				
EVL3		1 tulosta		5 tulosta	2 tulosta	3 tulosta				
EVL0	1 tulosta		2 tulosta	2 tulosta	2 tulosta	2 tulosta				
EVL-								1 tulosta		
Yhteensä	1 tulosta	1 tulosta	3 tulosta	7 tulosta	9 tulosta	9 tulosta	0 tulosta	1 tulosta	0 tulosta	0 tulosta
VOI										
	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013
VOI1						1 tulosta	3 tulosta	1 tulosta	1 tulosta	1 tulosta
VOI2	1 tulosta	1 tulosta				3 tulosta	3 tulosta			2 tulosta
VOI3		2 tulosta	2 tulosta				2 tulosta		2 tulosta	1 tulosta
VOI0					1 tulosta			1 tulosta		4 tulosta
VOI-		1 tulosta							1 tulosta	
Yhteensä	1 tulosta	4 tulosta	2 tulosta	0 tulosta	1 tulosta	4 tulosta	8 tulosta	2 tulosta	4 tulosta	8 tulosta
AVO										
	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013
AVO1			1 tulosta	3 tulosta		1 tulosta	3 tulosta	3 tulosta		1 tulosta
AVO2		1 tulosta	4 tulosta	1 tulosta	4 tulosta	1 tulosta		11 tulosta	4 tulosta	1 tulosta
AVO3			1 tulosta	1 tulosta		1 tulosta	1 tulosta	10 tulosta	4 tulosta	1 tulosta
AVO0								2 tulosta		1 tulosta
AVO-								1 tulosta		
Yhteensä	0 tulosta	1 tulosta	6 tulosta	5 tulosta	4 tulosta	3 tulosta	4 tulosta	27 tulosta	8 tulosta	4 tulosta
ALO										
	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013
ALO1				4 tulosta		3 tulosta	1 tulosta	6 tulosta	10 tulosta	3 tulosta
ALO2				1 tulosta			2 tulosta	3 tulosta	7 tulosta	6 tulosta
ALO3				1 tulosta		2 tulosta	3 tulosta	3 tulosta	11 tulosta	7 tulosta
ALO0						2 tulosta				2 tulosta
ALO-				1 tulosta		1 tulosta	1 tulosta		2 tulosta	
Yhteensä	0 tulosta	0 tulosta	0 tulosta	7 tulosta	0 tulosta	8 tulosta	7 tulosta	12 tulosta	30 tulosta	18 tulosta
Yhteensä	2 tulosta	6 tulosta	11 tulosta	19 tulosta	14 tulosta	24 tulosta	19 tulosta	42 tulosta	42 tulosta	30 tulosta

Taulukko 7: Tottelevaisuuskokeiden tulos- ja luokkakohtainen jakauma sekä tulosten yhteismäärät vuosina 2013–2022 (lähde: Koiranet)

Vuoden 2015 jälkeen Rally-toko on alkanut myös saavuttaa suosiota PON-koirakoiden keskuudessa. Kyseisenä vuonna olikin kisakäyntejä 10 kpl, vuosina 2016–2017 57 kpl ja 2018–2022 yhteensä 103 kpl. Koulutustunnuksen RTK1 on suorittanut 12 koira ja näistä edelleen koulutustunnuksen RTK2 9 koira. Kaksi koira on suorittanut myös koulutustunnuksen RTK4 ja yksi koira saanut myös arvon Suomen Rally-tokovalio.

	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015
MESHVY	3 tulosta	13 tulosta	10 tulosta	5 tulosta	4 tulosta			
MES0		3 tulosta	1 tulosta		3 tulosta			
MES-					1 tulosta			
VOIHVY	2 tulosta			3 tulosta	6 tulosta	1 tulosta		
VOI0	3 tulosta			1 tulosta	5 tulosta		3 tulosta	
VOI-	3 tulosta					1 tulosta		
AVOHVY	7 tulosta	2 tulosta		6 tulosta		5 tulosta	14 tulosta	1 tulosta
AVO0						2 tulosta	3 tulosta	
AVO-							1 tulosta	
ALOHVY	8 tulosta	1 tulosta	4 tulosta	3 tulosta	3 tulosta	4 tulosta	16 tulosta	8 tulosta
ALO0	1 tulosta					4 tulosta	1 tulosta	1 tulosta
ALO-	2 tulosta					1 tulosta	1 tulosta	
Yhteensä	29 tulosta	19 tulosta	15 tulosta	18 tulosta	22 tulosta	18 tulosta	39 tulosta	10 tulosta

Taulukko 8: Rally-tokokokeiden tulos- ja luokkakohtainen jakauma sekä tulosten yhteismäärät vuosina 2015–2022. (lähde: Koiranet)

4.2.4 Kotikäyttäminen ja lisääntyminen

Kohtuullisen avoin tai erittäin avoin ja vahvahermoinen yksilö on nyky-yhteiskunnassa parhaiten elinympäristöönsä sopeutuva, polski owczarek nizinnny. Ainoana koirana PON ei yleensä ole erityisen äänekäs, mutta useamman yksilön yhdessä oleminen tuntuu herkistävän enemmän haukkumiselle ja laumassa PONit saattavat oikein yllyttää toisensa äänekääseen haukkukuoeroon.

Vahtikoiran piirteet näkyvät tänäkin päivänä useimmissa PONEissa hyvin voimakkaina. PON valitsee reviirin, jolle tunkeutuvat se hälyttää vastaan juosten ja äänekäästi haukkuen. Nykypäivän kerrostalossa tuo reviiri on oma asunto, jonne tulevat ihmiset, niin vieraat kuin tututkin, ilmoitetaan usein kovaäänisesti. Voimakkaimman vahtimistaipumuksen omaavat koirat sisällyttävät reviiriinsä usein myös kerrostalon rappukäytävän ja jopa piha-alueet ja parkkipaikankin. Omakotitalossa tai maaseudulla PON vahtii valppaasti omaa pihaa ja tyyppilliseen tapaan alueena itaaminen voimistaa vahtimisviettä.

Kotioiloissa sisällä PON on kuitenkin melko huomaamaton ja rauhallinen perheenjäsen. Laumakäyttäytyminen tulee yleensä hyvin esiin, kun perheessä on useampi PON, tällöin PONit ovat huomattavasti vilkkaampia ja äänekäämpiä. Useamman PONin omistajien tuleekin kiinnittää erityistä huomiota suuremman lauman kouluttamiseen tai sen hallintaan tulee usein vaikeahkoksi. Yleensä PON pitää erittäin paljon yhteisistä koulutushetkestä emäntänsä tai isäntänsä kanssa. PON on toisia eläimiä ja toisia koiria kohtaan yleensä sosiaalinen ja niiden kanssa hyvin toimeen tuleva.

Polski owczarek nizinnny lisääntymiskäyttäytymisestä ei ole kattavaa tietoa, käyttäytymistä ei ole selvitetty esim. terveyskyselyin, vaan tieto perustuu lähinnä kasvattajien kokemuksiin vuosien varrelta. Yleisesti ottaen rodun yksilöiden oletetaan olevan melko viriilejä, astumishaluttomuutta ei juurikaan esiinny, ja yleisesti ottaen astutukset ujuvat hyvin. PON on yleensä hyvä synnyttäjä ja tarvitsee harvemmin apua synnyttämisessä ja pentueen hoitamisessa, sektiot eivät ole kovinkaan yleisiä. PON on myös hyvä emä pennuilleen, poikkeuksia löytyy lähinnä ensisynnyttäjistä. Keskimääräinen pentuekoko on 4,0 (lähde: jalostustietokanta, 2013–2022) ja raportoitu pentuekuolleisuus on pieni.

4.2.5 Yhteenvedo rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmakohtista sekä niiden korjaamisesta

Polski owczarek nizinnnyssä esiintyy jonkin verran varautuneisuutta vieraita ihmisiä kohtaan. Vaikka koira onkin varautunut, se ei saa olla arka tai aggressiivinen tai yrittää purra, kun todellista uhkaa ei ole. Pentua ja nuorta polski owczarek nizinnny tulisi viedä mahdollisimman moniin erilaisiin tilanteisiin ja tapahtumiin, sekä antaa sille hyviä kokemuksia mahdollisimman erilaisista ihmisistä. Tätä sosiaalistamista tulee jatkaa tarpeeksi pitkään, jotta koirasta tulisi aikuisena tilanteessa kuin tilanteessa pärjäävä koira.

Erittäin varautunut ja/tai hermostunut koira on vaikea ihan lemmikkikoiranakin, puhumattakaan harrastus- tai työkoirasta, joten näitä ominaisuuksia tulee välttää jalostusyksilöitä valittaessa. Nykypäivän tiheästi asutetussa kaupunkiyhteiskunnassa erittäin voimakkaasti varautunut koira on yleensä hankala lemmikki, ja niinpä tähänkin luonteenpiirteeseen on kiinnitettävä, ja on kiinnitetty, huomiota jalostusyksilöitä valittaessa.

4.3 Terveys ja lisääntyminen

4.3.1. PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet ja viat

1.1.2019 voimaan tullessa ja muuttuneessa PEVISA-ohjelmassa siitokseen käytettävien koirien tulee olla lonkkakuvattuja. Siitokseen hyväksytään koira, jonka lonkkien tutkimustulos on A - C. Aikaisempien Pevisa- ohjelmien mukaan siitokseen käytettävien koirien tuli olla lonkkakuvattuja.

Lonkkaniveldysplasia

Lonkkanivelen kasvuhäiriö eli ”lonkkavika”, (engl. hip dysplasia, HD) on koirien yleisin luuston ja nivelten kasvuhäiriö. Se voidaan määritellä perinnölliseksi lonkkanivelen löysyydeksi. Lonkat ovat syntymähetkellä silmämääräisesti normaalit, mutta muutokset alkavat jo pennun ensimmäisten elinvaikeiden aikana. Lonkkanivelen kasvuhäiriö johtaa usein nivelrikkoon. Nivelrikon kehittymisen aikatauluun ja tyyppiin vaikuttavat rotukohtaiset ja yksilölliset erot. Lonkkanivelen kasvuhäiriön perimmäistä syytä ei tiedetä, mutta se periytyy tämänhetkisen tutkimustiedon perusteella kvantitatiivisesti eli siihen vaikuttaa useita eri geenejä. Myös ympäristöllä mm. ruokinta ja liikunta, on vaikutusta lonkkavian ilmenemiseen ja vaikeusasteeseen.

Suomessa käytetään FCI:n vahvistamaa kansainvälistä lonkkaniveldysplasian arvosteluasteikkoa:

A ei muutoksia	Reisiluun pää ja lonkkamaljakko ovat yhdenmukaiset. Lonkkamaljakon kraniolateraalinen reuna piiryy terävänä ja on lievästi pyöristynyt. Nivelrako on tiivis ja tasainen. Norbergin asteikko vetoasennossa noin 105° (suosituksena).
-------------------	---

B lähes normaali / rajatapaus	Reisiluun pää ja lonkkamaljakko ovat vähän epäyhdenmukaiset ja Norbergin asteikko vetoasennossa lähellä 105°, tai reisiluun pään keskus on mediaalisesti lonkkamaljakon dorsaalireunaan nähden ja reisiluun pää ja lonkkamaljakko ovat yhdenmukaiset.
C lievä	Reisiluun pää ja lonkkamalja eivät ole yhdenmukaiset, Norbergin asteikko on noin 100° ja/tai lonkkamaljakon kraniolateraalinen reuna on vähän mataloitunut. Epätasaisuutta tai korkeintaan lieviä nivelrikkomuutoksia lonkkamaljan kraniaali-, kaudaali- tai dorsaalireunassa tai reisiluun päässä tai kaulassa.
D kohtalainen (keskivaikea)	Selvää epätasaisuutta reisiluun päässä ja lonkkamaljakossa, subluksaatio. Norbergin asteikko on suurempi kuin 90° (vain suosituksena). Lonkkamaljakon kraniolateraalireuna tasaantunut ja/tai nivelrikon merkkejä.
E vaikea	Selvästi dysplastinen lonkkanivel. Esim. luksaatio tai selvä subluksaatio, Nordbergin asteikko alle 90°, selvä lonkkamaljakon kraniaalireunan tasaantuminen, reisiluun pään epämuotoisuus (sienimäinen, tasaantunut) tai muut nivelrikkomuutokset.

Tätä asteikkoa noudatetaan koiran 6 vuoden ikään saakka. Tämän jälkeen arvostelussa on otettava huomioon koiran ikä ja erityisesti sekundäärinivelrikko. (Lähde: www.kennelliitto ELT Anu Lappalainen)

Suomessa PON-koirista on kuvattu 53 % (yht. 235 kpl vuosina 2002–2020 syntyneistä PON-koirista), ja kuvatuista polski owczarek nizinnystä noin 21 %:lla on todettu lonkkavian astetta D. E-astetta on todettu vain 1 tapaus. Terveeksi luokiteltavaa A-B astetta kuvatuista on todettu 54 % ja astetta C 24 %. Rodun pienestä kannasta ja kuvattujen koirien pienestä lukumäärästä johtuen, ei voida tehdä suoria johtopäätöksiä siitä, mihin suuntaan lonkkaniveltilanne on kehittynyt edellisen JTO-kauden aikana.

Vuosi	Tutkittu	A	B	C	D	E
2002	72%	22%	22%	22%	33%	0%
2003	40%	17%	17%	17%	33%	17%
2004	50%	30%	10%	20%	40%	0%
2005	45%	25%	35%	30%	10%	0%
2006	66%	22%	35%	22%	22%	0%
2007	72%	38%	19%	29%	14%	0%
2008	40%	33%	33%	8%	25%	0%
2009	41%	29%	18%	35%	18%	0%
2010	57%	18%	29%	24%	29%	0%
2011	65%	31%	23%	31%	15%	0%
2012	50%	40%	40%	10%	10%	0%
2013	33%	0%	40%	0%	60%	0%
2014	75%	33%	0%	17%	50%	0%
2015	47%	22%	56%	11%	11%	0%
2016	79%	33%	13%	40%	13%	0%
2017	42%	20%	60%	20%	0%	0%
2018	50%	20%	60%	0%	20%	0%
2019	62%	30%	20%	40%	10%	0%
2020	30%	12%	25%	38%	25%	0%
Yhteensä	53%	26%	28%	24%	21%	0%

Taulukko 9: Kuvattujen polski owczarek nizinnysten lonkkaniveltilasto 2002–2020. (lähde: Koiranet)

Vuosi	Syntyneitä	A	B	C	D	E	Yhteensä
2002	25	4	4	4	6	0	18
2003	15	1	1	1	2	1	6
2004	20	3	1	2	4	0	10
2005	44	5	7	6	2	0	20
2006	35	5	8	5	5	0	23
2007	29	8	4	6	3	0	21
2008	30	4	4	1	3	0	12
2009	41	5	3	6	3	0	17
2010	30	3	5	4	5	0	17
2011	20	4	3	4	2	0	13
2012	20	4	4	1	1	0	10
2013	15	0	2	0	3	0	5
2014	8	2	0	1	3	0	6
2015	19	2	5	1	1	0	9
2016	19	5	2	6	2	0	15
2017	24	2	6	2	0	0	10
2018	10	1	3	0	1	0	5
2019	16	3	2	4	1	0	10
2020	27	1	2	3	2	0	8
Yhteensä	447	62	66	57	49	1	235

Taulukko 10: Kuvattujen polski owczarek nizinnyjen lukumäärät syntymävuoden mukaan 2002–2020. (lähde: Koiranet)

4.3.2 Muut rodulla todetut merkittävät sairaudet ja viat

Virallisia terveystutkimuksia on lonkkakuvausten ja silmätarkastusten lisäksi tehty niin polvien kuin kyynärniveltenkin osalta. Kaikki siitokseen käytettävät koirat, sekä suuri osa myös niistä koirista, joilla ei aiota jalostaa, on myös tutkittu kilpirauhasen vajaatoiminnan sekä PRA:n osalta. Jalostukseen käytettäviltä koirilta suositellaan tutkittavaksi röntgenkuvin myös selkä.

Silmäsairaudet

Suomen PON-kerhon jalostustoimikunta suositaa, että kliininen silmätarkastus tehdään kaikille koirille noin 2 vuoden iässä. Uusintatutkimus suositellaan tehtäväksi kaikille koirille, kun koira on täyttänyt 6 vuotta. PRA-RCD4 geenitesti suositellaan otettavaksi viimeistään ennen siitoskäyttöä, jos vanhempien tulosten perusteella ei pystytä koiran genomia arvioimaan. Monet kasvattajat ovat myös tutkituttaneet koko pentueensa ennen luovutusta.

Suomen Kennelliiton jalostustietokantaan on tilastoitu 359 silmälausuntoa polski owczarek nizinnyille. Niistä 314 lausuntoa on tilastoissa luokiteltu tuloksella "terve" Silmätutkimuksissa on 45 kertaa löytynyt jotakin huomautettavaa. On kuitenkin huomioitava, että suuri osa löydöksistä on ns. harmittomia löydöksiä, ja osa lausunnoista päällekkäisiä (kyse samasta koirasta tai uusintatutkimuksesta). Huomioitava on myös, että Koiranetin tilastoissa ei näy sellaisten koirien tutkimustuloksia, joita ei ole rekisteröity Suomen Kennelliiton rekisteriin.

Suomessa on todettu muutamia tapauksia kaihia (kortikaalinen katarakta, posteriorinen polaarinen katarakta, etummaisen y-sauman katarakta tai määrittelemätön katarakta).

Kaihitapauksista 3 on kortikaalista kaihia, joista yhdellä todettiin myös posteriorinen polaarinen katarakta. Helsingin Yliopiston silmäeläinlääkäriin Elina Pietilän tekemässä joukkosilmätarkastuksessa keuhällä 2010 useilta vanhoilta koirilta löydettiin myös etummaisen Y-sauman kataraktaa, mikä ei kuitenkaan johda toimenpiteisiin. Vakavampien kaihitapauksien osalta on ohjeena tutkia koiran pentuesisarukset ja jälkeläiset 4, 5 ja 6 vuoden iässä.

Katarakta eli kaihi aiheuttaa sameutta linssissä ja siten näkö heikkenee. Kaihin luokittelu riippuu siitä, missä osassa linssiä kaihi esiintyy. Esim. posteriorinen polaarinen kaihi alkaa linssin takaosasta, ja kortikaalinen katarakta esiintyy linssin kuorikerroksessa sekä linssin etu- että takapinnalla. Molemmat edellä mainitut kaihit ovat silmäsairauksia, joita esiintyy monella koirarodulla. Koska eri kaihin muodot saattavat edetä eri tavoin eri roduilla, ohjeet koskien jalostuskäyttöä vaihtelevat jonkin verran roduittain. Perinnöllinen kaihi on yleensä molemminpuolinen ja johtaa sokeuteen, jos linssien samentuminen on täydellinen. Jos kaihisamentuma jää hyvin pieneksi, sillä ei ole vaikutusta koiran näkökykyyn.

Kaihimuutosta ei tulkita perinnölliseksi, jos kaihin kehittyminen johtuu todistettavasti traumasta, tulehduksesta, aineenvaihduntahäiriöstä, väärästä ruokavaliosta tai vanhuudesta, tai mikäli muutokset ovat linssin ytimessä (usein lasikuutumaista tai pistemäisiä hentoja samentumia tai nk. Y-suturasaumojen alueella olevia pieniä tiivistymiä). Tehokasta lääkehoitoa kaihiin ei ole, yksi hoitovaihtoehto on linssin poisto kirurgisesti.

PRA on koirien perinnöllinen silmäsairus, jota esiintyy monissa eri roduissa. Sen tavanomaisin periytymistapa on autosomaali resessiivinen (periytyy peittyvästi). Silmän verkkokalvon verenkierto häiriintyy ja verkkokalvo lakkaa toimimasta normaalisti. Tila on etenevä ja johtaa ensin hämäräsokeuteen ja ns. tunnelinäköön (näkökenttä supistuu reunoilta päin), oireet pahenevat sairauden edetessä. Sairauden loppuvaiheessa koko silmän verenkierto häiriintyy niin, että silmiin tulee yleensä sekundaarisena sairautena kaihi, joka sokeuttaa silmän lopullisesti.

PRA:ta on esiintynyt PON-rodussa monissa eri maissa. Diagnooseja on tehty myös monille eri-ikäisille PON-koirille: iät on vaihdelleet 1–11 vuoden välillä. Yleisesti PRA näyttäisi ilmenevän PONEilla kuitenkin keski-ikässä tai vanhana. Suomessa ja Ruotsissa diagnoosit on tehty 5–10 vuoden iässä, jolloin vanhemmista koirista osalla on jo ollut myös kaihia. Sairaus on edennyt yleensä melko hitaasti ja koirilla on säilynyt suppea näkökyky kirkkaassa valossa melko pitkään (useita vuosia) diagnoosin saamisen jälkeen. Suomessa ensimmäinen PRA tapaus varmistus tammikuussa 2011. Tällöin Suomen PON-kerhon jalostustoimikunta ryhtyi aktiivisiin toimiin PRA-sairauden levinneisyyden selvittämiseksi. Selvitystyön tuloksena saatiin aikaiseksi RCD4-PRA geenitesti vuoden 2013 alussa, jolloin on aloitettu testaamaan koiria. Testin avulla voidaan nykyisin välttää tämän geenivirheen aiheuttaman PRA:n kliininen ilmeneminen.

Jalostukseen suositellaan koiria, jotka eivät osoita perinnöllisten silmäsauroksien oireita. Nykyisen geenitestin avulla voidaan käyttää myös RCD4-geenivirheellisiä yksilöitä sekä kantajia jalostukseen geneettisesti normaalin yksilön kanssa ilman, että RCD4-geenivirheen aiheuttamia kliinisesti sairaita yksilöitä syntyy. Tämä mahdollistaa koko pienen PON-kannan geneettisen vaihtelun ylläpitämisen. Pitkällä tähtäimellä tavoitteena on kuitenkin karsia koko sairaus pois kannastamme.

PRA-diagnoosin saaneita PON-koiria on 2022 loppuun mennessä Suomessa n. 4 kpl, mutta geenitestin perusteella geenivirheellisiä koiria olisi yhteensä noin nelisenkymmentä. Kantajia kannasta on suuri osa (108 kpl) mutta myös testeillä normaalisti todettu ja yhä enemmän, 80 kpl kaikista tutkituista koirista. Myös kokonaan PRA-vapaita pentueita syntyy yhä enemmän. Osa PRA-sairaista on tutkittu kahdesti.

Vuosi	Syntyneitä	Tutkittu	Tutkittu %	Terveitä	Terveitä %
2002	25	14	56%	13	93%
2003	15	5	33%	4	80%
2004	20	10	50%	10	100%
2005	44	19	43%	15	79%
2006	35	20	57%	17	85%
2007	29	20	69%	17	85%
2008	30	12	40%	12	100%
2009	41	16	39%	14	88%
2010	30	13	43%	10	77%
2011	20	12	60%	7	58%
2012	20	6	30%	5	83%
2013	15	4	27%	4	100%
2014	8	4	50%	4	100%
2015	19	7	37%	6	86%
2016	19	11	58%	11	100%
2017	24	7	29%	4	57%
2018	10	4	40%	4	100%
2019	16	4	25%	4	100%
2020	27	4	15%	3	75%
2021	21	0	0%	0	

Taulukko 11: Syntymävuoden mukaan silmätutkittujen koirien määrät (lähde: Koiranet)

Diagnoosi	Esiintymiä
CEA, ei todettu	2
Distichiasis, todettu	5
Ei todettu perinnöllisiä silmäsairauksia	314
Kaihin laajuus, laaja	1
Kaihin laajuus, lievä	2
Katarakta, jonka sijaintia ei ole määritelty, epäilyttävä	1
Katarakta, jonka sijaintia ei ole määritelty, todettu	1
Kortikaalinen katarakta, todettu	3
Linssin etuosan saumalinjan katarakta, todettu	2
Makroblepharon/silmäluomen ulospäin kiertyminen, todettu	1
Muu vähämerkityksellinen kaihi, todettu	1
Määrittelemättömiä ylimääräisiä ripsiä/karvoja, todettu	1
PHTVL/PHPV, sairauden aste 1	1
Posterior polaarinen katarakta, todettu	2
PPM, diagnoosi avoin	1
PPM, iris-iris, todettu	2
PRA, epäilyttävä	2
PRA, todettu	6
Puutteellinen kyynelkanavan aukko, todettu	2
RD, multifokaali, todettu	3
Sarveiskalvon dystrofia/degeneraatio, todettu	2
Silmäluomen sisäänpäin kiertyminen, todettu	4
Silmämuutosten vakavuus, kohtalainen	1
Silmämuutosten vakavuus, lievä	8
Silmämuutosten vakavuus, vakava	1

Taulukko 12. Silmätutkimusten diagnoosit, koirien syntymävuosi 1988–2020. (lähde: Koiranet)

Polvet ja kyynärnivelet

Patellaluksaatio johtuu polvinivelen kasvuhäiriöstä. Luksaatiot jaetaan asteisiin I-IV, jossa I-asteessa polvinivel on lähes normaali, ja IV-asteessa, joka on kaikkein vaikein, polvilumpio on pysyvästi sijoiltaan.

Polski owczarek nizinnnyille on tehty 48 polvitarkastusta vuosien 2002–2020 aikana ja 96 % tutkituista koirista on ollut terveitä.

Kyynärnivelen osalta tutkittuja koiria on 159 kpl, ja terveitä on ollut 92 % tutkituista koirista. Kahdeksalla koiralla on todettu eriasteista kyynärnivelen kasvuhäiriötä vuosien 2002–2020 aikana. Jalostustoimikunta on kiinnittänyt asiaan huomiota ja seuraa sitä suositellen kaikilta jatkossa lonkkakuvattavilta koirilta kuvattaviksi samalla myös kyynärnivelet (taulukko 18).

Vuosi	Syntyneitä	0	1	2	3	4	operoitu	Yhteensä
2002	25	2	0	0	0	0	0	2
2003	15	1	1	0	0	0	0	2
2004	20	3	0	0	0	0	0	3
2005	44	5	0	0	0	0	0	5
2006	35	5	0	0	0	0	0	5
2007	29	5	0	0	0	0	0	5
2008	30	3	0	0	0	0	0	3
2009	41	5	0	0	0	0	0	5
2010	30	0	0	0	0	0	0	0
2011	20	7	1	0	0	0	0	8
2012	20	1	0	0	0	0	0	1
2013	15	0	0	0	0	0	0	0
2014	8	1	0	0	0	0	0	1
2015	19	0	0	0	0	0	0	0
2016	19	2	0	0	0	0	0	2
2017	24	2	0	0	0	0	0	2
2018	10	2	0	0	0	0	0	2
2019	16	1	0	0	0	0	0	1
2020	27	1	0	0	0	0	0	1
Yhteensä	447	46	2	0	0	0	0	48

Taulukko 13: Patellaluksaatiotilasto syntymävuoden mukaan (Lähde: Koiranet)

Vuosi	Syntyneitä	0	1	2	3	Yhteensä
2002	25	4	0	0	0	4
2003	15	2	0	0	1	3
2004	20	5	0	0	0	5
2005	44	8	0	0	0	8
2006	35	10	0	0	0	10
2007	29	9	1	0	0	10
2008	30	7	0	0	0	7
2009	41	8	2	1	0	11
2010	30	14	1	1	0	16
2011	20	13	0	0	0	13
2012	20	10	0	0	0	10
2013	15	4	1	0	0	5
2014	8	5	1	0	0	6
2015	19	8	0	0	0	8
2016	19	11	1	1	0	13
2017	24	9	0	0	0	9
2018	10	4	0	0	0	4
2019	16	9	0	0	0	9
2020	27	7	1	0	0	8
Yhteensä	447	147	8	3	1	159

Taulukko 14: Kynnärniveltilasto syntymävuoden mukaan (Lähde: Koiranet)

Kilpirauhasen vajaatoiminta

Kilpirauhas tutkimus suositellaan tehtäväksi kaikille koirille noin 2 vuoden iässä, jolloin tutkitaan TgA, T4 ja TSH.

Jalostukseen suositellaan koiria seuraavin tuloksin:

1) TgA-negatiivinen ja T4/TSH-terve.

2) TgA-positiivinen ja T4/TSH-terve, jolloin partnerin tulee olla TgA-negatiivinen ja T4/TSH-terve.

TgA-positiiviselta koiralta suositellaan tutkittavan säännöllisesti T4 ja TSH-arvot.

Jos TgA-testi on NEGATIIVINEN ja TSH ja T4 terveet, tarkoittaa se, että koira ei mahdollisesti tule sairastumaan kilpirauhasen vajaatoimintaan. Tällaisissa tapauksissa koira on vapaasti käytettävissä jalostukseen.

Jos testi on POSITIIVINEN, mutta kuitenkin TSH ja T4 terveet, tarkoittaa se, että koira saattaa jossain vaiheessa olla sairastumassa kilpirauhasen vajaatoimintaan, mutta tutkimushetkellä kilpirauhanen on terve

Kilpirauhasen vajaatoiminnassa perusaineenvaihdunta on alentunut. Ihoon ja sidekudokseen kerääntyy aineita, jotka turvottavat kudoksia. Tyypillisiä oireita koiran kilpirauhasen vajaatoiminnassa on painon nousu, paksuuntunut ja tummunut iho (hyperpigmentoituminen) joka voi olla kuiva tai rasvainen, ihotulehdukset ja alttius muillekin tulehduksille (esim. korvatulehdukset), kylmänarkuus, huono ja ohut pohjavilla, heikentynyt fyysisen rasituksen sietokyky, koira tylsistyy ja on usein laiska ja välinpitämätön. Pitkälle edennyt hoitamaton hypotyreoosi voi johtaa sydämen laajentumiseen. Myös niveloireita voi esiintyä, samoin ummetusta ja ripulia. Seerumin kolesteroli (rasva-arvot) saattaa olla kohonnut.

Hypotyreoosi ei ole suoranaisesti koiran henkeä uhkaava tautitila, ja sekä sen toteaminen verikokeella että hoito on helppoa. Kilpirauhashormonin puute korvataan antamalla koiralle tabletteina kilpirauhasvalmistetta. Tämän hoidon täytyy yleensä jatkua koko elämän ajan. Annostus vaihtelee hypotyreoosin vaikeuden mukaan, mutta kun lääkkeen annostus on oikea, potilaan vointi on hyvä ja T4-pitoisuus viitealueella. Hoidon tulokset ovat hämmästyttäviä: oireet katoavat nopeasti ja pysyvät poissa lääkityksen jatkuessa.

Suomen PON-kannassa tehtiin 1990-luvun loppupuolella laajamittainen joukkotutkimus koskien polski owczarek nizinnyn kilpirauhasen vajaatoimintaa. Tutkimukseen osallistui yhteensä 80 yli 1,5-vuotiaasta yksilöä. Kustakin koirasta tutkittiin T4 sekä TSH. Näillä kokeilla löytyi 4 kilpirauhasen vajaatoimintaa sairastavaa PON-koiraa. Tämä tutkimus jatkui vielä tyreoglobuliinivasta-ainetesteillä (TgA), joiden yhteydessä Suomen PON- kannasta löytyi 18 koiraa, joilla testitulokset oli

positiivinen, eli oli aihetta olettaa, että koira sairastuu myöhemmin kilpirauhasen vajaatoimintaan. Kolme näistä koirista tosin oli jo aikaisemmin T4/TSH-testillä todettu sairaaksi.

Vuoden 1999 jälkeen on kilpirauhasutkimuksia jatkettu edelleen. Vuosina 2011–2022 on kilpirauhasen osalta testattu 75 kertaa polski owczarek nizinny koiria. Näistä uroksia on ollut 29 kpl ja narttuja 46 kpl (osa testauksista on uusinta-testauksia). T4 ja TSH testejä on tehty 74 kpl ja TGA testejä 58 kpl. TGA testeistä negatiivisia on ollut 49 kpl, positiivisia 7 kpl ja raja-arvossa 2 kpl. T4 ja TSH –testien mukaan kaikki testatut koirat ovat olleet terveitä, kaikilla suhdeluvun T4/TSH ollessa yli 30.

Polski owczarek nizinny kohdalla ei tiedetä, kuinka pitkää ajanjaksoa TgA-testi ennustaa. Jotkut TgA-positiiviset koirat sairastuvat jo nuorena tai keski-ikässä, mutta jotkut koirat ovat TgA-positiivisia toistuvasti useiden vuosien aikana, ja sairastuvat vasta hyvin vanhana tai eivät sairastu ollenkaan. Koira voi myös olla nuorempana TgA-negatiivinen ja silti muuttua myöhemmin TgA-positiiviseksi ja sairastua kilpirauhasen vajaatoimintaan. Kilpirauhasen vajaatoiminnan ehkäisemisessä ei siis voi luottaa yhteen testaukseen koiran elämän aikana, vaan uusintatutkimus on välttämätöntä.

Suomen PON-kerhon tarkoituksena on edelleen kartoittaa koirien terveydentilaa ja pyrkiä pitämään sairastuvien koirien määrä alhaisena.

Selkäviat

Jalostukseen käytettäviltä koirilta suositellaan tutkittavaksi röntgenkuvin myös selkä. LTV:stä voi saada lausunnon 12 kuukautta täyttänyt koira.

Suomen kennelliiton 22.1.2016 antama välimuotoisen lanneristinikaman jalostussuositus

Jalostustieteellisen toimikunnan suositus välimuotoisen lanneristinikaman eri asteiden jalostuskäytöstä on seuraava: Oireilevat koirat suositellaan jätettäväksi pois jalostuksesta. Kaikkia oireettomia koiria voi käyttää, mutta tuloksen LTV1–LTV4 saaneet koirat suositellaan yhdistämään vain LTV0-koirien kanssa. Tällaisten yhdistelmien jälkeläisiä suositellaan kuvattavaksi, jotta muutosten periytymisestä ja merkityksestä saadaan lisää tietoa.

Tutkimuksia

Vuonna 2012 tohtori Anu Lappalaisen polski owczarek nizinny rodulle lonkkakuvien perusteella tehdyssä selkätutkimuksessa tutkittiin 179 koiraa, joista narttuja 94 ja uroksia 85. Kuvista tarkasteltiin välimuotoisen lanneristinikaman ja muiden selkärankaepämuodostumien esiintyvyyttä sekä pyrittiin määrittämään koirien hännän pituus.

	LTV0	LTV0 rajatapaus	LTV1	LTV2	LTV3	LTV4	Yhteensä
Nartut	33	22	5	21	9	4	94
Urokset	19	26	7	16	11	6	85
Yhteensä	52	48	12	37	20	10	179

Taulukko 15: PONien välimuotoisen lanneristinikaman esiintyvyys tehdyssä tutkimuksessa

	Spondyloosi	Välimuotoinen kaulanikama	Välimuotoinen rintanikama
Nartut	5	6	2
Urokset	2	3	4
Yhteensä	7	9	6

Taulukko 16: Muiden selkärankaepämuodostumien esiintyvyys rodussa tehdyn tutkimuksen mukaan (lähde Anu Lappalainen)

Tuloksista, Anu Lappalainen:

”Rodulla näyttäisi olevan tyypillistä viimeisen lannenikaman normaalia lyhyempi runko-osa ja poikkihaarakeiden erilaiset variaatiot, jotka eivät kuitenkaan ihan täytä välimuotoisen lanneristinikaman tuntomerkkejä. Tällaiset hieman normaalia lyhyemmät tai poikkihaarakeiden asennolta tai muodolta vain hieman normaalista poikkeavat viimeiset lannenikamat on tässä tutkimuksessa luokiteltu normaalin rajatapauksiksi.

Muista selkärangan epämuodostumista PON-rotuisilla esiintyy välimuotoisia nikamia sekä kaula- että rintarangassa. Myös spondyloosi-muutoksia oli nähtävissä jonkin verran. Lähes kaikilla lyhyt- ja töpöhäntäisillä koirilla esiintyi häntänikamien epämuodostumia, joten niiden esiintymistä ei ole tutkimuksessa erikseen laskettu. Tutkittaessa töpö- / lyhythäntäisyyden ja välimuotoisen lanneristinikaman esiintyvyyttä voitiin todeta, ettei näillä ollut tilastollisesti merkittävää yhteyttä. Näin ollen välimuotoisen lanneristinikaman esiintyvyys ei näyttäisi olevan yhteydessä koiran hännän pituuteen. Myöskään sukupuolella ei ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä välimuotoisen lanneristinikaman esiintyvyyteen.”

Välimuotoinen lanneristinikama (lumbosacraltransitionalvertebra, LTV) on yleinen synnynnäinen ja perinnöllinen nikamaepämuodostuma, jonka periytymismekanismeja ei tunneta. LTV:llä tarkoitetaan nikamaa, jossa on sekä lanne- että ristinikaman piirteitä. Välimuotoinen nikama voi olla viimeinen lannenikama (L7), jolloin puhutaan sakralisaatiosta tai ensimmäinen ristiluun nikama (S1), jolloin puhutaan lumbalisaatiosta. Muutos voi olla symmetrinen eli samanlainen oikealla ja vasemmalla puolella tai epäsymmetrinen, jolloin selällään otetussa röntgenkuvassa nähdään puoliero. Diagnoosi tehdään usein lonkkakuvasta, josta voidaan nähdä koiran ristiluu ja lanne-ristiluuliitos yhdestä suunnasta ("ylhäältäpäin"). Joillain koirilla lannenikamien lukumäärä on poikkeava, normaalin 7 nikaman sijaan näillä koirilla on 8 tai 6 lannenikamaa. Tämä on yksi LTV:n muoto ja se voidaan nähdä sivusuunnasta otetusta röntgenkuvasta (koira on kuvattaessa kyljellään), jossa ristiluun lisäksi näkyy koko lanneranka.

LTV:tä esiintyy useilla koiraroduilla, ja ainakin saksanpaimenkoirilla sen yhteydestä selkävaikeuksiin on tutkimustietoa. LTV altistaa lanne-ristiluuliitosalueen varhaiselle rappeutumiselle, minkä seurauksia voivat olla takaselän kivut ja pahimmassa tapauksessa takajalkojen halvausoireet. Hoitona käytetään lepoa ja kipulääkkeitä ja vakavimmissa tapauksissa leikkaushoitoa. Kotikoirina sairastuneet koirat pärjäävät usein melko hyvin, mutta ennuste paluusta harrastus- tai työkoiraksi on epävarma.

Arvostelussa käytettävä asteikko:

LTV0 Ei muutoksia

LTV1 Jakautunut ristiluun keskiharjanne (S1–S2)

LTV2 Symmetrinen välimuotoinen lanneristinikama

LTV3 Epäsymmetrinen lanneristinikama

LTV4 6 tai 8 lannenikamaa

Spondyloosi (lähde: Suomen kennelliitto)

Spondylosis deformans eli spondyloosi on selkärangan rappeumasairaus, jossa selkänikamien rajoille muodostuu luupiikkejä ja/tai -siloja. Spondyloosia kehittyy usein normaalistikin ikääntymisen myötä, mutta rappeumaa voidaan todeta jo nuorilla koirilla.

Silloittumat ovat yleisimpiä rintarangan loppuosassa ja lannerangan sekä ristiselän alueella, joten rinta- ja lannerangasta otetut sivukuvat ovat riittäviä kartoituskuvaamisessa. Spondyloosin suositeltava kuvausikä on 2 vuotta, jolloin ikääntymismuutoksia ei vielä ole, mutta perinnölliset muutokset ovat ehtineet muodostua. Vanhalle koiralle sallitaan hieman enemmän muutoksia kuin saman lausunnon saavalle nuorelle koiralle, mutta eri-ikäisten koirien lausuntoja on vaikea verrata suoraan, koska ikääntymismuutosten osuutta on hankalaa arvioida. Kuitenkin kannattaa muistaa, että spondyloosi on etenevä sairaus, joten puhdas selkä tai vain lievät muutokset vanhemmalla koiralla on jalostuksellisesti erittäin merkittävä löydös.

Spondyloosia pidettiin pitkään koiralle merkityksettömänä oireettomana ikääntymismuutoksena. On kuitenkin havaittu, että selkärangan muodostuneet luupiikit ja silloittumat voivat aiheuttaa koiralle vaihtelevan asteisia oireita kuten jäykkyyttä, ontumista, epämääräisiä selkäkipuja ja hyppäämishaluttomuutta. Kehittymässä olevat luupiikit voivat murtua tai hangata toisiaan aiheuttaen tulehduskipua alueella – toisinaan paikalliset oireet helpottavat, kun luutumisen etenee täydeksi sillaksi. Ventraalinen eli nikamien alapuolelle muodostuva siltamuodostus jäykistää selkää rasittaen viereisiä nikamavälejä. Harvinaisempi lateraalinen eli nikamien sivuille muodostuva spondyloosi voi painaa hermojuuria ja aiheuttaa koiralle rajujakin oireita, kuten virtsan ja ulosteen pidätyskyvyttömyyttä tai halvausoireita. Tällaisen tilanteen diagnosointi vaatii useimmiten röntgenkuvauksen lisäksi tietokonetomografia (CT) tai magneetti (MRI) tutkimuksen. Spondyloosia sairastavien koirien oireilu vaihtelee voimakkaasti yksilöittäin ja jopa vaikeaa spondyloosia sairastava koira voi olla täysin oireeton, joten kartoituskuvaaminen on jalostuksellisesti tärkeää.

On tärkeää muistaa, että selkänikamissa voi olla paljon muitakin sairauksia kuin spondyloosi, joten spondyloosipuhdas (SP0) selkä ei aina ole sama kuin terve selkä. Välimuotoiset nikamat erityisesti lannerangan lopun ja ristiselän välissä (L7–S) ovat melko yleisiä ja altistavat ristiselän kivoille tai toimintahäiriöille usein jopa enemmän kuin spondyloosi.

Arvostelussa käytettävä asteikko (1.6.2013 alkaen):

SP0, puhdas	Ei muutoksia
SP1, lievä	Todetaan < 3 mm piikkejä korkeintaan 4 nikamavälissä tai > 3 mm piikkejä korkeintaan 3 nikamavälissä tai saareke korkeintaan 2 nikamavälissä.
SP2, selkeä	Todetaan silloittuma (täysi tai vajaa) korkeintaan 2 nikamavälissä ja/tai suuria saarekkeita korkeintaan 2 nikamavälissä.
SP3, keskivaikea	Todetaan silloittumia (täysiä tai vajaita) ja/tai suuria saarekkeita 3–7 nikamavälissä.
SP4, vaikea	Edellisiä vakavammat muutokset

Lausunnossa otetaan huomioon kaikki rintanikamat (1–13) sekä lannenikamat (1–7) ja ristiluu.

Tätä asteikkoa noudatetaan koiran 5 ikävuoteen saakka. Tämän jälkeen arvostelussa otetaan huomioon koiran ikä siten, että 5–7-vuotiaalla koiralla jätetään huomioimatta yksi silloittuma ja 8-vuotiaalla tai vanhemmalla koiralla jätetään huomioimatta kaksi silloittumaa. Kuitenkin jos vanhallakin koiralla on silloittumaa, ei se voi saada SPO lausuntoa.

Nykytilanne rodun selkävioista

Rodussa 2017–2022 rekisteröidyistä koirista LTV-kuvaustuloksia on 42, eli 36 %:lla ajanjakson koirista. LTV0 on 50 %:lla kuvatuista ja LTV4 33,3 %, jotka ovat rodussa yleisimmin esiintyvät LTV-muutokset. LTV3, epäsymmetrinen, esiintyy 4,7 %:lla tutkituista. Spondyloosilauseuntoja samalta aikaväliltä on 21 %:lla rekisteröidyistä. Tutkituista spondyloositerveitä, SPO0, on 84 % (21) ja SPO2, eli selkeät muutokset 16 %:lla (4).

Muut sairaudet

Rodulla esiintyvistä **purenta- ja leukaongelmista** mainittavin on liian kapea alaleuka, jolloin alakulmahampaat (toinen tai molemmat) painuvat yläleuan ikeniin; kapealeukaisen koiran alaetuhampaat ovat myös usein epätasaisessa rivissä. Tähän kiinnitetään huomiota jalostusyksilöitä valittaessa. Rodulla esiintyy vähäisessä määrin hammaspuutoksia (P1hampaan puutos). Purentavikoja esiintyy myös melko vähän, sekä ala- että yläpurentaa on esiintynyt. Tasapurenta on rotumääritelmän mukaan hyväksytty.

Rodussa esiintyy jonkin verran **häntämutkia**, usein ns. lyhyen hännän päässä. Häntämutka on polygeenisesti ja resessiivisesti periytyvä. Suomen PON-kerhon jalostustoimikunta suosittelee, että jalostuksessa ei yhdistettäisi kahta koukkuhäntäistä yksilöä. Myös kivesvikaa esiintyy rodussa melko vähän, lisäksi on todettu vain pari satunnaista muuta sukupuolielinten epänormaaliutta.

4.3.3 Yleisimmät kuolinsyyt

Keskimääräinen elinikä Suomessa on ollut vanhaksi eläneillä koirilla 12 vuotta 5 kk, ja yleisesti ottaen koirien terveydentila on ollut erittäin hyvä. Yleensä perusterve PON alkaa osoittaa vanhuuden merkkejä vasta 10 vuoden iässä tai vanhempana. Kaikki kuolinsyyt huomioiden (myös tapaturmat ynnä muut) Suomen Kennelliiton kuolinsyytilaston mukaan elinikäodote (tilanne joulukuun 2017) on 8 vuotta 5 kuukautta. 180 koirasta kasvainsairauteen on kuollut 35 (20 %) niiden keski-ikä ollessa yli 8,5 vuotta. Kolmen koiran lopettamisyyksi omistaja on merkinnyt käytös- tai käyttäytymishäiriöt. Koiranetiin ilmoitettujen kuolinsyitten erittely esitetään taulukossa 22.

Kuolinsyy	Keskim. elinikä	Yhteensä
Hermostollinen sairaus	11 vuotta 6 kuukautta	1
Iho- ja korvasairaudet	5 vuotta 5 kuukautta	4
Immunologinen sairaus	7 vuotta 3 kuukautta	5
Kadonnut	1 vuotta 1 kuukautta	1
Kasvainsairaudet, syöpä	8 vuotta 9 kuukautta	35
Kuollut ilman sairauden diagnosoitua	8 vuotta 8 kuukautta	3
Lopetus ilman sairauden diagnosoitua	10 vuotta 3 kuukautta	5
Lopetus käytös- tai käyttäytymishäiriöiden vuoksi	4 vuotta 5 kuukautta	3
Luusto- ja nivelsairaus	7 vuotta 10 kuukautta	7
Maksan ja ruoansulatuskanavan sairaus	7 vuotta 2 kuukautta	5
Muu sairaus, jota ei ole listalla	6 vuotta 10 kuukautta	11
Selkäsairaus	7 vuotta 2 kuukautta	2
Sisäeritysrauhasten sairaus	9 vuotta 3 kuukautta	9
Sydänsairaus	6 vuotta 3 kuukautta	4
Tapaturma tai liikennevahinko	3 vuotta 1 kuukautta	4
Vanhuus (luonnollinen tai lopetus)	12 vuotta 5 kuukautta	52
Virtsatie- ja lisääntymiselinten sairaus	8 vuotta 8 kuukautta	5
Kuolinsyytä ei ole ilmoitettu	7 vuotta 5 kuukautta	24
Kaikki yhteensä	9 vuotta 1 kuukautta	180

Taulukko 18: Kuolinsyytilasto, syntymävuosi 1988–2022. (lähde: Koiranet 25.3.2023)

4.3.4 Lisääntyminen

Rodun kasvattajilta kerättyjen tietojen perusteella rodussa ei esiinny juurikaan lisääntymisongelmia. Astutukset onnistuvat yleisesti ottaen hyvin ja nartut tiinehtyvät helposti. Suurin osa synnytyksistä tapahtuu normaalisti, keisarinleikkauksia esiintyy harvoin. Emät hoitavat pentunsa hyvin ja pentukuolleisuutta ja synnyttäisi vikoja ja epämuodostumia esiintyy erittäin harvoin.

Rodun keskimääräinen pentuekoko viimeisten 10 vuoden (2013–2022) aikana on ollut 4,18 pentua.

	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013
Pentueet	5	4	5	2	4	2	4	4	1	4
Pentuekoko	3,8	4,0	5,2	4,5	6,2	3,5	3,8	3,0	5,0	2,8

Taulukko 19. Keskimääräinen pentuekoko vuosina 2013–2022. (Lähde: Koiranet)

4.3.5 Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet

Rodulla ei ole ulkomuotoon liittyviä anatomisia piirteitä, jotka altistaisivat rodun yksilöt sairauksille tai hyvinvointiongelmille. Rakenteessa ei ole luonnollista lisääntymistä vaikeuttavia ongelmakohtia.

4.3.6 Yhteenveto rodun keskeisimmistä ongelmista terveydessä ja lisääntymisessä

Rodun kannan pieni koko asettaa maailmanlaajuisesti haasteita mahdollisimman suuren geneettisen variaation säilyttämiselle. Euroopassa käytetään yleisesti paljon samoja uroksia jalostukseen, Suomessakin tämä on lisääntynyt viimeisen viiden vuoden aikana. Jalostukseen kuitenkin pyritään käyttämään mahdollisimman erisukuisia koiria. Jalostustoimikunta seuraa jälkeläismääriä ja antaa jalostussuosituksia.

Terveyden osalta siitosmateriaalia rajaavat eniten lonkkakuvaustulos, TgA, PRA sekä selkäongelmista LTV (LTV1-LTV4) ja spondyloosimuutokset (SP02).

Lisäksi kielto yhdistää kaksi töpöhäntäistä koiraa keskenään rajaa suuren määrän mahdollisia yhdistelmiä pois. Näiden lisäksi huomioita pitää kiinnittää myös koirien luonteisiin ja rakenteisiin, ja tällöin joidenkin asioiden kohdalla on pakko tehdä pienessä kannassa kompromisseja.

4.4 Ulkomuoto

Polski owczarek niziny on kokonaisuus, jossa oikea rakenne palvelee koiran alkuperäistä toimintaa. PONin tulee olla kooltaan, luonteeltaan, ruumiinrakenteeltaan ja muulta ulkomuodoltaan rotumääritelmän mukainen koira, joka psyykkisesti ja fyysisesti on sopiva käyttökoiraksi. Suomen PON-kanta on kansainvälisestikin korkeatasoista. Rotumääritelmässä ei ole ulkomuotovaatimuksia, jotka altistaisivat koiran hyvinvointiongelmille.

Mittasuhteet: PON on keskikokoinen, lyhyt mutta kuitenkin enemmän suorakaiteen kuin neliön muotoinen, vahva jäntevä koira, jolla on pitkä runsas turkki ja vapaat maatavoittavat liikkeet. Runko kokonaisuudessaan on tiivis ja antaa sulavan vaikutelman mittasuhteiden ollessa 9:10. Suomen PON-kannassa esiintyy jonkin verran hieman pitkärunkoisia yksilöitä.

Koko: PONin vaikutelma syntyy sen jyrkävstä olemuksesta ja ilmeikkästä päästä. On tärkeää, että rodun käyttötyyppi säilytetään. Siksi säkämitta ei saa alittaa standardin minimiä (uroksilla 45 cm ja nartuilla 42 cm) ja rotu ei saa olla liian heiveröinen eikä arkaluonteinen, mutta koira ei myöskään saa olla liian korkea. PONin korkeuden ja pituuden suhde on 9:10. Luustonvoimakkuuteen on jalostuksessa kiinnitettävä huomiota, sillä kannassa esiintyy jonkin verran liian kevytluustoisia koiria. Myös joitakin pienehköjä PONEja on Suomen kannassa. Koko-ongelma on suurempi joissain Euroopan maissa, mutta yleisesti ottaen Suomessa koirat ovat hyvää keskikokoa ja omaavat riittävät luustonvoimakkuudet.

Pään tulee olla sopusuhtainen, keskikokoinen, ei liian raskas. Otsassa, poskissa ja leuassa runsas karvapeite saa pään näyttämään suuremmalta kuin se todellisuudessa on. Kallon tulisi olla kohtalaisen leveä, mutta pää ei saa olla pyöreä tai omenanmuotoinen. Kuonon pituus on sama tai hiukan pienempi kuin kallon pituus. Hampaat rodulla ovat vahvat, saksipurenta tai tasapurenta hyväksytään. Leukojen tulee olla voimakkaat. Kevyt kapea kuono on siksi virhe. Heikot kapeat leuat, joissa on väärintasijottuneet hampaat ovat myös virhe.

Kannassa esiintyy jonkin verran liian kapeaa päätä, kevyttä kuono-osaa sekä kapeaa alaleukaa. Alaleuan kapeus saattaa johtaa purentahäiriöihin. Myös alaleuan kulmahampaat saattavat kasvaa kapean alaleuan vuoksi väärään asentoon. Rodulla esiintyy jonkin verran myös virheellistä alapurentaa.

Oikeat kulmaukset: Etu- ja takaosan tulee olla hyvin kulmautuneet ja lihaksikkaat. Raajojen tulee olla ehdottoman suorat ja luustonvoimakkuuden hyvä. Kinner on selvä, ei kovin pitkä. Lapaluun tulee olla leveä, keskipitkä ja vinoasentoinen. Vaikutelman tulee olla selviäpiirteinen ja lihaksiston hyvin kehittynyt. Koira liikkuu rennosti ja

sulavasti, pitkin askelin. Tämä on mahdollista vain jos sekä etu- että takakulmaukset ovat oikeat. Liikkeiden tulee olla hyvin maatavoittavat ja yhdensuuntaiset sekä etu- että takaosassa. Jäykät rullaavat liikkeet tai lyhyet tipsuttavat askeleet ovat virhe. Huomiota tuleekin kiinnittää juuri koirien kulmautumiseen, sillä kannasta löytyy jonkin verran edestä ja/tai takaa heikosti kulmautuneita yksilöitä, jolloin myös koiran liikunta on tipsuttavaa tai epätasapainoista.

Karva: Koiraa peittää kauttaaltaan pitkä runsas karkeahko paksu karva, joka oikein hoidettuna tekee koirasta viehättävän ja kiinnostavan näköisen. PONilla on kaksoisturkki, jolloin sillä on pehmeä tiheä pohjavilla ja runsas karhea päälliskarva. Otsalta laskeutuvat karvat peittävät silmät rodulle ominaisella tavalla.

Vaikka PONin karvan tulee olla pitkää, tärkeämpää on kuitenkin karvan oikea laatu. Koiran turkin värityksellä on merkitystä myös karvanlaatuun ja -pituuteen. Pennuilla on pehmeämpi turkinlaatu. Pentuturkki vaihtuu vasta vuoden iässä, ja lopullinen karhea aikuiskarva on valmis usein vasta 1,5–2 -vuotiaalla koiralla. Turkin tulee olla hyvin hoidettu, mutta näyttää luonnolliselta. On suotavaa, että karva on samantyyppistä kauttaaltaan. Karvan ei myöskään tulisi olla liian lennokasta (kevyttä) tai ohuen hapsottavaa, joka helposti ”lentää” koiran yläpuolella liikkeessä. Pohjaturkki on runsas, paksu ja pehmeä. Yleisesti ottaen Suomessa koirilla on oikeanlaatuiset, karheat karvat.

Häntä on joko synnynnäisesti aivan töpöhäntä, puolipitkä häntä tai typistämätön pitkä ja erittäin pitkäkarvainen häntä. Todelliset töpöhännät ovat varsin harvinaisia. Useimmat töpöhänniksi rekisteröidyt ovatkin erittäin lyhyitä häntiä. Todellinen töpöhäntä on ns. ”fade tail” eli jo pentukarvassa näkymätön häntä, jossa ei ole yhtään nikamaa näkyvissä. Kaikki synnynnäisesti lyhentyneet hännät ovat kuitenkin pituudesta riippumatta saman geenin aikaansaamia (T-box-mutaatio). Suomen Kennelliiton jalostusohjeet kieltävät kahden töpöhäntäisen yksilön yhdistämisen jalostuksessa, sillä luonnontöpögeeni on letaali, eli töpögeenin suhteen homotsygootit yksilöt kuolevat sikiöaikana. Töpöhäntään voi liittyä myös lisääntynyt selkärangan kehityshäiriöiden riski. Puolassa töpö-töpö-yhdistelmien tekeminen on yleistä polski owczarek nizinnyn jalostuksessa, eikä siellä ole havaittu ongelmia. Suomessa se on kielletty Eläinten hyvinvointilaissa.

Leveä, lyhyt ja melko suora lantio asettaa omat rajoituksensa hännän asennolle, eli häntä on melko korkealle kiinnittynyt. PON ei kanna häntäänsä paimenkoiramaisesti alhaalla, vaan iloinen PON, jolla on oikeanmallinen lantio, kantaa useimmiten pitkän tai puolipitkän häntänsä liikkeessä ja valppaana ollessaan korkealla, selän päälle kaartuneena, tai viistosti ylöspäin. Levossa häntä roikkuu alhaalla. Häntä ei kuitenkaan saa olla pystykorvamaisesti kiertyneenä selkää vasten. Joskus hännissä on häntämutkia, joilla tarkoitetaan epänormaaleja yhteen kasvaneita häntänikamia, jotka näkyvät ja tuntuvat eriasteisina kulmina hännässä. Näitä ns. häntämutkia on rodulla esiintynyt sekä lyhyissä että joskus myös pitkissä hännissä.

Näyttelyissä käy vuosittain kantaan nähden melko suuri määrä eri yksilöitä. Rodun korkeaa tasoa Suomessa pyritään aktiivisesti pitämään yllä. Suomalaiset PON-omistajat käyvät koiriensa kanssa aktiivisesti näyttelyissä myös ulkomailla ja menestys on pääosin erinomaista. Myös Puolassa esitetyt suomalaiset koirat ovat rodun huippuja tai ainakin erittäin hyvää keskitasoa.

	ERI	EH	H	T	EVA	HYL	Yhteensä
Erikoisnäyttely	110 tulosta	15 tulosta	2 tulosta	0 tulosta	0 tulosta	0 tulosta	127 tulosta
Kaikkien rotujen näyttely	284 tulosta	49 tulosta	8 tulosta	0 tulosta	5 tulosta	0 tulosta	346 tulosta
Kansainvälinen näyttely	805 tulosta	124 tulosta	17 tulosta	2 tulosta	3 tulosta	3 tulosta	954 tulosta
Ryhmänäyttely	246 tulosta	39 tulosta	7 tulosta	0 tulosta	1 tulosta	3 tulosta	296 tulosta
Yhteensä	1530 tulosta	233 tulosta	34 tulosta	2 tulosta	10 tulosta	6 tulosta	1815 tulosta

Taulukko 20. Näyttelyaktiivisuus ja tulokset vuosilta 2013–2022 (lähde: Koiranet)

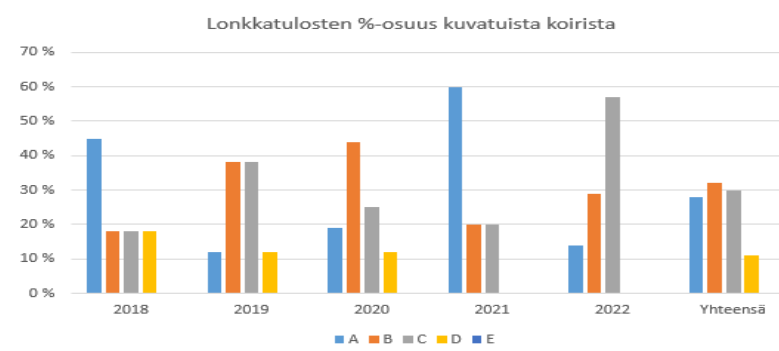
5. YHTEENVETO AIEMMAN JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMAN TOTEUTUMISESTA

Rodun jalostuksen tavoiteohjelma on hyväksytty ensimmäisen kerran 1.1.1999 alkaen. Aikaisempi tavoiteohjelma oli voimassa 1.1.2019–31.12.2023.

Tavoite	Toimenpide	Tulos
Terveys PEVISA Silmätarkastukset Kilpirauhaskokeet	Koirien on oltava lonkkakuvattuja A-C, silmät terveet. Kilpirauhasen vajaatoiminnan vähentäminen	Jalostukseen käytetyillä koirilla on ollut lonkkatulokset A-C. Kaikki jalostukseen käytetyt koirat ovat olleet silmätarkastettuja. Kaikki jalostukseen käytetyt koirat ovat täyttäneet Suomen PON-kerhon jalostussuosituksen koskien kilpirauhasen vajaatoimintaa.
GEENIPOHJA GEENIPOHJAN LAAJENTAMINEN Geneettinen kanta pyritään pitämään laajana siten, että tuonnit eivät olisi samansukuisia ja vuosittainen rekisteröintimäärä on n 8–50 yksilöä.	Suosittelaa, ettei yksittäisen koiran jälkeläisten osuus ole yli 10 % koirakannassa, sukusiitosaste olisi enintään 6,25 %:ssa laskettuna 5 sukupolvessa. Suositetaan myös välttämään samojen yhdistelmien toistamista useammin kuin 2 kertaa. Kannustetaan kasvattajia käyttämään mahdollisimman paljon ulkomaalaisia koiria jalostukseen, samoin kuin tuomaan jalostusmateriaalia ulkomailta.	Ulkomailta on tuotu 2017–2022 kuusi urosta ja yhdeksän narttua. Tänä aikana yhtä tuontiurosta on käytetty jalostukseen 2 kertaa. Kahdeksaa tuontinarttua on käytetty jalostukseen, kolmea näistä 2 kertaa ja yhtä 3 kertaa. SKL:n suositus jälkeläisistä on yksittäisen koiran osalta max 5 % (1–2 pentuetta) neljän vuoden rekisteröinneistä ja max 10 % (16) toisen polven jälkeläismäärästä. Tämä suositus toisen polven jälkeläismäärässä on ylittynyt kahdella uroksella ja kahdella nartulla. Sukusiitosaste on ollut alle 6,25 %.
LUONNE: Säilytetään rodun alkuperäinen käyttötarkoitus paimen- ja vahtikoirana huomioiden yhteiskunnan ja ympäristön muutokset.	Tavoitteena on käyttää jalostukseen hermorakenteeltaan varmoja, avoimia koiria. Arkoja, hermostuneita tai aggressiivisia koiria ei saa käyttää jalostukseen.	Yhä enemmän koiria on luonnetestattu. Yhä useampi koira on osoittanut tuloksellista koulutettavuutta saavuttamalla tuloksia eri harrastuslajeissa.
ULKOMUOTO: Polski owczarek nizinny on kokonaisuus, jossa oikea rakenne palvelee koiran alkuperäistä toimintaa. PONin tuleekin olla kooltaan, luonteeltaan, ruumiinrakenteeltaan ja muulta ulkomuodoltaan rotumääritelmän mukainen koira, joka psyykkisesti ja fyysisesti sopii käyttökoiraksi.	Koira on palkittu virallisessa koiranäyttelyssä kaksi kertaa (kaksi eri tuomaria) vähintään EH-palkinnolla tai että se on jalostustoimikunnan puoltolauseella todettu jalostukseen sopivaksi.	Kaikki jalostukseen käytetyt koirat on palkittu näyttelyissä tai jalostustoimikunnan puoltolauseella todettu jalostukseen sopivaksi.

Taulukko 21: Polski owczarek nizinny aiemman tavoiteohjelman tavoitteet, toimenpiteet ja tulokset

Edellisten JTO:n aikana 2018–2022 kuvattujen koirien (47 kpl) lonkkakuvaustuloksen perusteella 11 prosenttia (kuvaustulos D) kuvatuista koirista ei ole ollut Pevisan ja jalostussuosituksen vuoksi jalostukseen sopivia. Lähde: Koiranet

6. JALOSTUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS

6.1. Jalostuksen tavoitteet

Rodunjalostuksen tavoitteena on terverakenteisen, hyväluonteisen ja mahdollisimman rodunomaisen polski owczarek niziny -kannan ylläpitäminen ja kehittäminen. Yhdistelmien suunnittelussa huomioidaan vanhempien luonteet, perinnölliset viat ja sairaudet sekä ulkomuodolliset ominaisuudet.

Jalostustavoitteena on tehollisen populaatiokoon kasvattaminen ja geenipohjan laajentaminen mahdollisimman laajaksi. Jalostusvalinnoilla on suuri rooli polski owczarek niziny -koirien jalostuksessa. Koska jo alkuperäinen siitospohja oli kapea, on linjojen yhdistämiseen jouduttu kiinnittämään enemmän huomiota kuin monissa muissa roduissa. Geenitutkijoiden mukaan tämän päivän ehkä vaikein ja pulmallisin jalostusongelma onkin jatkuvasti kapeneva geenipooli, eli erilaisten geenien kokonaismäärän väheneminen koirakannassa. Geneettisen kannan laajana pitämiseksi kasvattajat pyrkivät käyttämään erilinjaisia uroksia siitokseen ja mahdollisuuksiensa mukaan astuttamaan narttuja ulkomaalaisilla uroksilla. Ulkomailta tehdään lisää tuonteja ja tuonneissa pyritään huomioimaan juuri koirien sukutaululinjojen erilaisuus. Tavoitteena on myös mahdollisimman alhaisen sukusiitoskertoimen käyttäminen, neljän - viiden sukupolven perusteella lasketun sukusiitosasteen pitämistä alle 6,25 %. Tavoitteena on myös välttää samojen yhdistelmien toistamista.

Polski owczarek niziny suosi kasvaa maltillisesti ja geneettinen variaatio säilyy tuontien ja mahdollisimman monien yksilöitten jalostuskäytön myötä. Yhdistys markkinoi rotua järkevästi ja rekisteröintien vuosittainen määrä asettuu n. 8–20 yksilön välille. Rotua jalostettaessa ja markkinoidessa pidetään koko ajan mielessä rodun alkuperäinen käyttötarkoitus: paimen- ja vahtikoira kuitenkin huomioiden yhteiskunnan ja ympäristön muutokset. Koska paimennustyötä ei rodulle enää juurikaan Suomesta löydy, on käyttötarkoitus lähinnä harrastuskoira tai vain perheen lemmikki. Harrastuksissa rotu onkin erinomainen ja menestyksekkäästi kisanneita PONEja löytyy lähes joka lajin parista.

6.2. Suositukset jalostuskoirille ja yhdistelmille

Tavoitteena on, että kasvattaja harjoittaa suunnitelmallista rodunjalostusta. Pyrkimyksenä on käyttää siitokseen mahdollisimman korkealaatuisia yksilöitä. Suositellaan jalostamaan sellaisia koiria, jotka mahdollisimman hyvin edustavat alkuperäistä PONia.

Koska PON on syntynyt kapealta siitospohjalta ja melkein kaikki PONit ovat sukua keskenään, suositellaan Suomessa mahdollisimman alhaisen sukusiitoskertoimen käyttämistä koiranjalostuksessa. Pyrkimyksenä on käyttää eri yksilöitä mahdollisimman tasaisesti, niin, että mahdollisimman monet sukulinjat säilyisivät jalostuksessa.

Ilmannetilanteessa yksittäisen koiran elinikäinen jälkeläismäärä ei saisi ylittää viittä prosenttia siitä yksilömäärästä, joka rotuun keskimäärin rekisteröidään 4 vuodessa. Tämä on 1–2 pentuetta per koira koko sen eliniän aikana. Suomen PON-kerhon jalostustoimikunnan mielestä tällainen tilanne olisi suositeltava, mutta pelkona on, että siitokseen käytettävien koirien ja erilaisten geneettisten yhdistelmien määrä vähenee entisestään. Koska läheskään kaikista pentueista ei tule yksilöitä, joilla jatkettaisiin jalostustyötä, niin rajoitettaessa pentuemäärä vain yhteen per koira, on vaarana useiden arvokkaiden sukulinjojen sammuminen kokonaan. Realistinen jälkeläismäärä yhdelle yksilölle olisi 2–3 pentuetta riippuen jälkeläismäärästä sekä huomioiden toisen polven jälkeläismäärä.

Mikäli uroksen jälkeläisnäyttö osoittautuu keskimääräistä paremmaksi tai sillä ei ole merkittävää määrää 2. polven jälkeläisiä jalostuskäytössä (eikä tilanne johdu jälkeläisten terveydellisistä ominaisuuksista), voidaan tällaista urosta käyttää vanhempana vielä lisää. Koiran vanhemmiltaan perimä geenien kokonaisuus voi olla huomattavan erilainen esim. rakenteeltaankin samanlaisissa sisaruksissa. Pienessä populaatiossa myös nämä pieneltäkin tuntuvat vaihtelut ovat tärkeitä.

Tavoitteena on, että jalostukseen käytettävät koirat ovat terveitä ja hyväkuntoisia. **1.1.2019 voimaan tullessa PEVISA-ohjelmassa siitokseen käytettävien koirien tulee olla lonkkakuvattu. Siitokseen hyväksytään koira, jonka lonkkien tutkimustulos on A - C. Tällä Pevisa-ohjelmalla jatketaan edelleen.** Suosituksena on myös tutkituttaa selkä ja kyynernivelet.

Tavoiteohjelman tarkoituksena on myös pyrkiä ennaltaehkäisemään sellaisten periytyvien vikojen tai sairauksien leviämistä rodun kantaan, jotka alentavat koiran elinkykyä tai aiheuttavat sen elämänlaadun alenemisen. PEVISA-ohjelmaan eivät tässä mielessä sisälly rotumääritelmässä ja näyttely- ja koesäännöissä jo mainitut nollaavat viat, vaikka ne onkin todettu perinnöllisiksi (esim. urosten kivesviat, purentaviat jne.). Silti tiedon saaminen myös näistä on jalostuksen suunnittelulle erittäin tärkeää ja suositeltavaa.

Kaikkien koirien silmät suositellaan tarkastettaviksi 2-vuotiaana ja uudelleen sen jälkeen, kun koira on täyttänyt 6 vuotta. Jalostukseen suositellaan käytettäväksi koira, joka ei osoita perinnöllisen silmänsairauden merkkejä (pois lukien PRA). PRA:n osalta suositellaan tekemään RCD4-testi ja geenitestissä geenivirheelliseksi tai kantajaksi todetulle koiralle suositellaan ensisijaisesti käytettäväksi normaalin tuloksen saanutta koira. Pennut suositellaan testattavaksi ennen luovutusikää.

PONEilla esiintyy kilpirauhasen vajaatoimintaa. Suosituksena on, että kaikille PON-koirille tehdään kilpirauhastutkimus noin 2 vuoden iässä, jolloin tutkitaan TgA, T4 ja TSH. Jalostukseen suositellaan käytettäväksi TGA-negatiivisia koiria. Mikäli toinen osapuoli on TGA-positiivinen, tulee toisen olla TGA-negatiivinen. Kummassakin tapauksessa molempien vanhempien pitää olla T4/TSH-terveitä.

Häntämutkalla tarkoitetaan epänormaaleja häntänikamia, jotka näkyvät ja tuntuvat eriasteisina kulmina hännässä. Erilaiset häntämutkat ovat varsin yleisiä PONien luontaisesti lyhentyneissä hännissä kaikkialla maailmassa. Jos koiralla on häntämutka, suositellaan sitä Suomessa käytettävän jalostukseen vain sellaisen yksilön kanssa, jolla häntämutkaa ei ole. Pitkän hännän päässä olevaa hännän kaartuvaa muotoa korostavaa kierrettä eli ns. paimenkoukkua ei katsota virheeksi, sillä se ei ole häntämutka. Kaikki hännän pituudet ovat sallittuja. Kahden synnynnäisesti lyhyen hännän eli töpöhännän omaavan yksilön yhdistäminen jalostuksessa on kuitenkin kielletty.

Luonteen osalta jalostusvalintojen avulla pyritään säilyttämään rodulle tyypilliset luonteenpiirteet ja tarvittaessa parantamaan rodun edustajissa esiintyviä luonteenheikkouksia. Tavoitteena on käyttää jalostukseen hermorakenteeltaan varmoja, hyväluonteisia ja avoimia koiria, jotka sopeutuvat hyvin nykypäivän kaupunkielämään, sekä soveltuvat erilaisiin harrastustoimintoihin. Arkoja, hermostuneita tai aggressiivisia koiria ei saa käyttää jalostukseen.

Suosittelaa että säkäkorkeus on nartuilla vähintään 42 cm ja uroksilla 45 cm ja mittasuhteiden ollessa 9:10 eli mittasuhteiltaan hieman korkeuttaan pidempää koira. Koiralla tulisi olla selkeä sukupuolileima, että jo matkan päästä erottaa, onko se uros vai narttu.

Kapeat leuat ja kuono-osat omaavia ei tule käyttää jalostukseen.

Koiran kulmausten tulisi olla oikeat, tasapainoiset ja riittävät, jotta ne mahdollistavat rodunomaisen liikkumisen käyttökoiralle tyypillisellä tavalla, rennosti ja sulavasti, maatavoittavin erittäin pitkin askelin.

Turkin tulisi olla oikeanlaatuista, karheaa karvaa. Karva voi olla suoraa tai hieman laineikasta, ja se voi laskeutua osioissa. Sen ei tulisi olla koskaan kiharaa tai spiraalia. Oikeanlaatuinen, karhea karva on helppohjoitaisempi kuin pehmeämpi karvanlaatu.

6.3 Rotujärjestön toimenpiteet

Tavoite	Toimenpide
Geenipohja	GEENIPOHJAN LAAJENTAMINEN Suositellaan, ettei yksittäisen koiran jälkeläisten osuus ole yli 10 % koirakannassa, sukusiitosaste olisi enintään 6,25 %:ssa laskettuna 5 sukupolvesta. Suositetaan myös välttämään samojen yhdistelmien toistamista useammin kuin 2 kertaa. Kannustetaan kasvattajia käyttämään mahdollisimman paljon ulkomaalaisia koiria jalostukseen, samoin kuin tuomaan erilinjaista jalostusmateriaalia ulkomailta.
Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttöominaisuudet	Käytetään jalostukseen hermorakenteeltaan varmoja, avoimia koiria. Arkoja, hermostuneita tai aggressiivisia koiria ei saa käyttää jalostukseen.
Terveys	PEVISA ; lonkkakuvaus Muut tutkimukset: Kilpirauhaskokeet, Kyynärniveltien kuvaus, Silmätarkastukset, PRA RCD4 geenitesti ja Selkäkuvaukset
Ulkomuoto	Tavoitteena on käyttää jalostukseen luonteeltaan, ruumiinrakenteeltaan ja muulta ulkomuodoltaan rotumääritelmän mukaista koira, joka psyykkisesti ja fyysisesti sopii käyttökoiraksi. Tällaisten koirien esilletuominen ulkomuototuomarien koulutuksissa.

Taulukko 22: Suomen PON-kerhon suunnitellut toimenpiteet

6.4 Uhat ja mahdollisuudet sekä varautuminen ongelmiin

Vahvuudet	Heikkoudet
- Ei ”huippusuositettu” rotu, jalostus pysyy laatuun keskittyneenä - Pieni yhteisö valvomassa rodun etuja, yhteistyö kasvattajien sekä harrastajien välillä toimii - Yhteiset tapahtumat ja aktiiviset rodun harrastajat - Avoimuus jalostuksen suunnittelussa, jalostustoimikunta tuntee koirat ja tekee tarvittaessa myönnytyksiä - Sairaudet on pystytty pitämään aisoissa; suhteellisen terve kanta	- Melko pieni kanta: kapea geenipooli - Kysyntä vaihtelee - Jalostusvaatimukset poikkeavat eri maissa: tietoa kaikista terveystutkimuksista ei välttämättä saatavilla - Pieni yhdistys: pieni jäsenmäärä ja pienet resurssit toimia - Vähän kasvattajia
Mahdollisuudet	Uhat
- Ulkomaan tuonnit, astutukset ulkomailla: geenipooli laajenee - Rotu saanut suosiota harrastuskoirana: lisää aktiivisia koiranomistajia, lisää huomiota rodulle eri areenoilla - Yhteistyö muiden järjestöjen ja sponsorien kanssa	- Rodunomaisten sairauksien yleistymisen - Rodun räjähdysmäinen kasvu; jalostuksen laatu vaarassa - Sairauksien salailu ja ”puskajalostus”

Taulukko 23: SWOT analyysi rodusta

Riski	Syy	Varautuminen	Miten vältetään	Toteutuessaan merkitsee
Pieni geenipohja	Harvinainen rotu maailmanlaajuisesti, jalostus käynnistynyt kapealta pohjalta	Kasvattajien tulisi etsiä harvinaisempia sukulinjoja eri puolilta maailmaa		
Jalostuspohjan kapeneminen Suomessa	Yksittäisten koirien runsas käyttö jalostukseen	Seuraamalla ja tiedottamalla jalostuskoirien käyttömääriä sekä eri linjojen käyttöä. Kannustamalla harrastajia alkamaan kasvattamaan rotua.	- Astutetaan narttuja ulkomailla erilinjaisilla koirilla - Tuodaan Suomeen erilinjaisia narttuja ja uroksia - Käytetään jalostukseen myös mahdollisimman monia kotimaisia yksilöitä	Jalostus vaikeutuu tai loppuu, sairaudet rodussa lisääntyvät
Erilaisten perinnöllisten sairauksien yleistymisen	Terveysongelmien lisääntyminen, uusien sairauksien löytyminen tai nykyisten räjähdysmäinen yleistymisen, sisäsiitos	Informaatiota pennun ostajille, kasvattajille; jalostukseen käytetyt koirat tutkitaan ja käytetään mahdollisimman terveitä koiria siitokseen, vältetään sukusiitoksia	Seurataan linjoja, yhdistelmien terveyttä ja yhteensopivuutta	Rodun maine kärsii; entistä tarkempaa seulontaa (kanta pienenee)

Taulukko 24: Ongelmiin varautuminen

6.5 Toimintasuunnitelma ja tavoiteohjelman seuranta

Uusitusta JTO:sta tiedotetaan rodun jäsenlehdessä sekä yhdistyksen kotisivuilla. Koiranomistajia kannustetaan viemään koiransa tutkimuksiin ja mahdollisuuksien mukaan järjestetään edullisempia joukkotutkimuksia.

Jalostustoimikunta tiedottaa rodun harrastajia säännöllisesti rodun terveydentilasta jäsenlehdessä ja internetin välityksellä ja toivoo jatkossakin koiranomistajien yhteydenottoja ongelmien kohdatessa. Jalostustoimikunta antaa jalostussuosituksia ja lausuu pyynnöstä mielipiteensä kasvattajien suunnittelemista yhdistelmistä.

JTO:n toteutumista seurataan seuraamalla koirien terveydentilaa hyödyntäen Kennelliiton Koiranetin tilastoja sekä

pitämällä tiivistä yhteyttä rodun kasvattajiin. Kennelliiton jalostustietojärjestelmästä saadaan tietoa lonkkakuvausta, kyynernivelkuvausta, selkäkuvausta ja silmätarkastuksista. Lisäksi kaikki kilpirauhastutkimustulokset sekä PRA-geenitestien tulokset julkaistaan yhdistyksen omassa jäsenlehdessä PON-Infossa, siltä osin, kun omistajat/kasvattajat niistä ilmoittavat.

Jalostuksen tavoiteohjelman seuranta tapahtuu yhdistyksen vuosikokousten yhteydessä hallituksen antaessa kuluneen vuoden toimintakertomuksen ja seuraavan vuoden toimintasuunnitelman. Toimintakertomukseen sisältyy osio myös jalostustoimikunnan työstä. Mikäli asiat niin vaativat, yhdistys voi milloin tahansa kokoontua sääntöjensä puitteissa ylimääräiseen yleiskokoukseen käsittelemään jalostuksen tavoiteohjelmaa tai muita rodun jalostukseen liittyviä asioita.

Ohjelman mukaisiin tavoitteisiin pyritään

- noudattamalla SKL-FKK:n jalostukseen liittyviä ohjeita ja määräyksiä, yhdistyksen jalostuksen tavoiteohjelmaa ja pentuvälityksen sovittuja ja hyväksyttäviä menetelmiä.
- antamalla tarvittavaa informaatiota kasvattajille
- tarkistamalla tavoiteohjelman muutostarpeet vuosittain
- kouluttamalla jalostustoimikunnan jäseniä
- internetin käytöllä koirien tulosten käsittelyssä ja esittelyssä
- tuomareiden koulutuksella ja informoinnilla rodun tilanteesta
- järjestämällä pentuvälitystä jalostusohjesäännön täyttävälle yhdistelmille
- välttämällä matadorijalostusta ja käyttämällä mahdollisimman monia eri uroksia ja narttuja siitokseen
- kannustamalla kasvattajia hankkimaan erisukuisia tuontikoiria ja astuttamaan narttuja ulkomailla erilinjaisilla uroksilla

Toimintasuunnitelma seuraavalle 5-vuotiskaudelle

Vuosi	Toimenpide tai projekti
2024	Luonnetestin ihanneprofiilin hyväksyttäminen SKL:ssa, luonnetestin järjestäminen
2025	PON-päivä (harrastus yms.)
2026	Jäsen- ja kasvattajakyselyt terveydestä, käyttäytymisestä ja lisääntymisestä, kyselytutkimuksen analysointi
2027	Jalostuspäivä
2028	JTO 2029-2033 päivitys ja hyväksyttäminen Kennelliitossa

7. LÄHTEET

- Polski owczarek nizinny – rotumääritelmä
- Suomen Kennelliiton jalostustietojärjestelmä
- Suomen Kennelliitto, nettisivut
- Puolan PON-kerho, nettisivut
- Suomen Pon-kerho, nettisivut
- Välimuotoinen lanneristinikama ELT. Anu Lappalainen, Helsingin yliopisto: Suomalaisten PON-rotuisten koirien selkätutkimuksen tulokset
- Polish Lowland Sheepdog – Commentary to the FCI standard 251 07.08.1998 r. Warszawa 2005 r. The Polish Kennel Club, Member of Cynological Canine Federation (FCI). Alkuperäinen käännös englanniksi: T. Borkowski (avustavat kääntäjät D. Porowski & T.Cousins-Brown). Käännös suomeksi: Christina Drake
- Wikipedia , Tyroksiini

8. LIITTEET

Liite 1: Polski owczarek nizinny rotumääritelmä

Suomen Kennelliitto-
Finska Kennelklubben ry

Ryhmä: 1

FCI:n numero: 251
Hyväksytty: FCI 7.8.1998
Kennelliitto 27.11.1999

POLSKI OWCZAREK NIZINNY **(POLSKI OWCZAREK NIZINNY)**

1/3

Alkuperämaa: Puola

KÄYTTÖTARKOITUS: Helposti käsiteltävä paimen- ja vahtikoira. Kaupunki-oloissa erittäin hyvä seurakoira.

FCI:N LUOKITUS:

Ryhmä 1 lammas- ja karjakoirat (paitsi sveitsinpaimenkoirat).
Alaryhmä 1 lammaskoirat.
Käyttökoetulosta ei vaadita.

YLEISVAIKUTELMA: Keskikokoinen, tiivisrakenteinen, vahva ja lihaksikas koira. Pitkä ja tiheä karvapeite saa oikein hoidettuna koiran näyttämään miellyttävältä ja kiinnostavalta.

TÄRKEITÄ MITTASUhteITA: Säkäkorkeuden suhde rungon pituuteen on 9 : 10. Kuono on yhtä pitkä tai hieman lyhyempi kuin kallo.

KÄYTTÄYTYMINEN / LUONNE: Vilkas mutta maltillinen, valpas, ketterä, älykäs, tarkkaavainen ja hyvämuistinen. Kestää hyvin huonoja ilmasto-olosuhteita.

PÄÄ: Keskikokoinen ja sopusuhtainen, ei liian raskas. Otsan, poskien ja leuan runsas karvapeite saa pään näyttämään todellista suuremmalta.

Pohjoismainen Kennelunioni
Dansk Kennel Klub
Hundarektatfélag Islands
Norsk Kennel Klub
Suomen Kennelliitto - Finska Kennelklubben
Svenska Kennelklubben

POLSKI OWCZAREK NIZINNY

2/3

Kallo: Ei liioitellun leveä, hieman kaareva. Otsauurre ja niskakyyhmy ovat havaittavissa.

Otsapenger: Selvästi erottuva.

Kirsu: Mahdollisimman tumma suhteessa karvapeitteen väriin. Sieraimet ovat suuret.

Kuono: Vahva ja tylppä. Kuononselkä on suora.

Huulet: Tiiviit; huulten reunat ovat kirsun väriset.

Leuat / hampaat: Leuat ovat voimakkaat ja hampaat vahvat. Leikkaava tai tasapurenta.

Silmät: Keskikokoiset, soikeat, eivät ulkonevat, väriltään pähkinäruskeat. Ilme on eloisa ja hyvin tarkkaavainen. Silmäluomien reunat ovat tummat.

Korvat: Riippuvat, melko ylös kiinnittyneet, keskikokoiset, sydämenmuotoiset, leveätyviset ja erittäin liikkuvaiset. Korvan etureuna on tiiviisti poskenmyötäinen.

KAULA: Keskipitkä, vahva, lihaksikas ja asennoltaan lähes vaakasuora. Ei löysää kaulanahkaa.

RUNKO: Mieluimmin suorakaiteen kuin neliön muotoinen.

Säkä: Selvästi erottuva.

Selkä: Tasainen ja lihaksikas.

Lanne: Leveä, ei selvästi erottuva.

Lantio: Lyhyt ja hieman viisto.

Rintakehä: Syvä ja keskileveä. Kyljet ovat melko selvästi kaareutuneet. Rintakehä ei ole litteä eikä tynnyrimäinen.

Alalinja ja vatsa: Vatsaviiva kohoaa tyylikkäästi kohti takaosaa.

HÄNTÄ: Lyhyt tai töpöhäntä; hyvin lyhyeksi typistetty häntä. (Huom. Suomessa typistyskielto.)

Typistämätön häntä on melko pitkä ja runsaskarvainen. Koiran ollessa rauhallinen häntä on riippuva; valppaan koiran häntä on iloisesti selän päälle kaartunut, ei koskaan rullalle kiertynyt tai selän päällä makaava. Keskipitkän, typistämättömän hännän asento vaihtelee.

RAAJAT

ETURAAJAT:

Yleisvaikutelma: Eturaajat ovat sivulta ja edestä katsottuna pystysuorat. Vahvan luuston ansiosta koira seisoo tasapainoisesti raajoillaan.

Lavat: Leveät, keskipitkät, viistot, kiinteät ja hyvin lihaksikkaat.

Välikämmenet: Kynärvarteen verrattuna hieman viistot.

Etukäpälät: Soikeat; varpaat ovat hieman kaarevat ja tiiviisti yhdessä, päkiät erittäin lujat. Kynnet ovat lyhyet ja mahdollisimman tummat.

POLSKI OWCZAREK NIZINNY

3/3

TAKARAAJAT:

Yleisvaikutelma: Takaraajat ovat hyvin kulmautuneet ja takaa katsottuna pystyt.

Reidet: Leveät ja hyvin lihaksikkaat.

Kintereet: Hyvin kehittyneet.

Takakäpälät: Tiiviit ja soikeat.

LIHkkeet: Vaivattomat ja maatavoittavat. Kävely tai joustava ravi (ei korkea-askelinen). Hitaasti kävellessään koira peitsaa usein.

NAHKA: Tiiviisti rungonmyötäinen ja poimuton.

KARVAPEITE

Karva: Runko on kauttaaltaan karhean, tiheän, paksun ja runsaan karvan peittämä; aluskarva on pehmeää. Suora tai hieman laineikas karva hyväksytään. Silmät peittävä otsan karvapeite on rodun erityispiirre.

Väri: Kaikki värit ja värimerkit ovat sallittuja.

KOKO

Säkäkorkeus: Urokset 45 – 50 cm

Nartut 42 – 47 cm

Rodun työkoiramainen olemus tulee säilyttää; koko ei siis saa pienentyä alle rotumääritelmän antamien rajojen. Koira ei liioin saa olla liian hento eikä heiveröinen.

VIRHEET: Kaikki poikkeamat edellä mainituista kohdista luetaan virheiksi suhteutettuna virheen vakavuuteen ja sen vaikutukseen koiran terveyteen ja hyvinvointiin.

HYLKÄÄVÄT VIRHEET:

- Vihaisuus tai liiallinen arkuus
- Selvästi epänormaali rakenne tai käyttäytyminen.

HUOM. Uroksilla tulee olla kaksi normaalisti kehittynyttä kivistä täysin laskeutuneina kivespussiin.

Jalostukseen tulee käyttää vain toiminnallisesti ja kliinisesti terveitä, rakenteeltaan rodunomaisia koiria.